

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตของควาญช้างจากการจัดกลุ่มสนทนา

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตของควาญช้างจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด

1.1 ข้อมูลทั่วไปของควาญช้าง

ข้อมูลทั่วไปของควาญช้าง ปรากฏผลดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของควาญช้างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

	(n=44)	
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
ต่ำกว่า 21 ปี	7	15.91
21 – 30 ปี	26	59.0
31 – 40 ปี	8	9
41 – 50 ปี	1	18.1
51 – 60 ปี	2	8
2. สถานภาพสมรส	24	2.27
โสด	20	
สมรส		4.55

54.5
5
45.4
5

ตาราง 1 (ต่อ)

(n=44)		
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
3. การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	1	2.27
ประถมศึกษา	24	54.55
มัธยมศึกษา	16	36.36
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	3	6.82
4. ภูมิลำเนาเดิม	26	59.09
จังหวัดสุรินทร์	10	22.73
จังหวัดบุรีรัมย์	4	9.09
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	4	9.09
อื่น ๆ ระบุ จังหวัดชัยภูมิ	2	4.55
5. สมาชิกในครอบครัว	14	31.82
1 - 2 คน	28	63.63
3 - 4 คน		
ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป		
6. การอาศัยอยู่กับครอบครัว		
อาศัยกับครอบครัว	14	31.82
ต่างคนต่างอยู่	22	50.00
อยู่คนเดียว	8	18.18
7. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด	24	54.55
1- 2 ปี	13	29.55
3 - 5 ปี	7	15.90
6 - 9 ปี		

จากตาราง 1 แสดงว่า ความรู้ช่างในวังช้างอยุธยา แล เพนียดส่วนใหญ่มีอายุ 21-30 ปี (คิดเป็นร้อยละ 59.09) มีสถานภาพโสด (คิดเป็นร้อยละ 54.55) จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 54.55) มีภูมิลำเนาจังหวัดสุรินทร์ (คิดเป็นร้อยละ 59.09) มีสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป (คิดเป็นร้อยละ 63.63) แต่ไม่นำครอบครัวมาอยู่ด้วยกัน (คิดเป็นร้อยละ 50.00) มาอยู่ที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด 1 - 2 ปี (คิดเป็นร้อยละ 54.55)

1.2 สาเหตุและการประกอบอาชีพความรู้อ่าง

สาเหตุและการประกอบอาชีพความรู้อ่าง ปรากฏผลดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละสาเหตุและการประกอบอาชีพของความรู้อ่าง

(n=44)		
สาเหตุและการประกอบอาชีพของความรู้อ่าง	จำนวน	ร้อยละ
1. การประกอบอาชีพก่อนมาปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา ฯ		
ทำนา	12	27.27
รับจ้าง	14	31.83
ความรู้อ่าง	12	27.27
ไม่เคยประกอบอาชีพ	6	13.63
2. สาเหตุที่ประกอบอาชีพความรู้อ่าง(ตอบได้มากกว่า1ข้อ)	21	35.00
โดยเป็นความรู้อ่างและมีประสบการณ์	4	6.70
ไม่มีงานทำ	35	58.30
รักช้าง/ชอบสัตว์	26	59.10
3. การเข้ามาปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด	6	13.63
มีญาติมาทำงาน	12	27.27
มาติดต่อเอง		
มีเพื่อนมาทำงาน	37	84.10
4. การรับผิดชอบเลี้ยงช้าง	4	9.10
1 เชือก	3	6.80
2 เชือก	9	20.45
มากกว่า 2 เชือก	4	9.10
5. รับผิดชอบช้างขนาด	31	70.45
เล็ก		
ช้างเล็กและใหญ่		
ใหญ่		

จากตาราง 2 แสดงว่า ความรู้ช่างส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพรับจ้างมาก่อน (คิดเป็นร้อยละ 31.83) สาเหตุที่ประกอบอาชีพความรู้ช่าง เพราะเป็นผู้ที่รักช่างและชอบสัตว์ (คิดเป็นร้อยละ 58.30) การทำอาชีพความรู้ช่างที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด มีญาติมาทำงาน(คิดเป็นร้อยละ 59.10) โดยรับผิดชอบเลี้ยงช้าง 1 เชือก (คิดเป็นร้อยละ 84.10) รองลงมาคือ รับผิดชอบช้างขนาดใหญ่ (คิดเป็นร้อยละ 70.45)

1.3 วิถีชีวิตของความรู้ช่างด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่

วิถีชีวิตของความรู้ช่างด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านสภาพความเป็นอยู่ และ การปฏิบัติหน้าที่

(n=44)		
ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
1. ลักษณะของที่พัก		
แบบบ้านเดี่ยว	24	54.55
แบบเรือนแถว	20	45.45
2. การดำเนินการจัดหาอาหารมือเช้าและมือเย็น	23	52.27
หุงหาเอง	21	47.73
ซื้อรับประทาน		
3. การดำเนินการจัดหาอาหารมือกลางวัน	13	29.55
หุงหาเอง	31	70.45
ซื้อรับประทาน		
4. บริโภคข้าวชนิดใด	44	100.0
ข้าวเจ้า		0
ข้าวเหนียว	1	
5. อาหารที่รับประทาน	22	2.27
ภาคเหนือ	20	50.00
ภาคกลาง	1	45.46
ภาคอีสาน		2.27
อื่น ๆ ระบุ ภาคใต้	34	
6. ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	32	29.05
ไทยภาคกลาง	22	27.35
ไทยอีสาน (ลาว)	22	18.80
เขมร	2	18.80
ส่วย	5	1.70
อังกฤษ		4.30
ญี่ปุ่น		

ตาราง 3 (ต่อ)

(n=44)

ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
7. ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน		
ไทยภาคกลาง	23	52.27
ไทยอีสาน (ลาว)	15	34.09
เขมร	1	2.27
ส่วย	4	9.10
ญี่ปุ่น	1	2.27
8. การใช้ภาษาในการสื่อสารกับเพื่อนควาญช้าง	10	22.73
ไทยภาคกลาง	21	47.73
ไทยอีสาน (ลาว)	5	11.36
เขมร	8	18.18
ส่วย	4	9.00
9. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวไทย	1	2.30
ภาษาไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	38	86.40
ภาษามือ(ใช้สัญลักษณ์/ท่าทางบอก)	1	2.30
ภาษาไทยภาคกลาง	18	40.90
อื่น ๆ ระบุ ภาษาไทยภาคใต้	13	29.50
10. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ	5	11.40
ใช้สัญลักษณ์/ท่าทางบอก	3	6.80
ภาษาอังกฤษ		
ภาษาญี่ปุ่น		
อื่น ๆ ระบุ ภาคใต้		
11. กิจกรรมการปฏิบัติงานที่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวง (ตอบได้มากกว่า1 ข้อ)		
ทำความสะอาดที่ผูกช้าง เก็บมูลช้าง	43	19.28
ตรวจสอบสุขภาพช้าง	22	9.89
นำช้างไปอาบน้ำ	36	16.14
ซ่อมแซมอุปกรณ์ทำงาน แห่ช้าง ตะขอ	24	10.76

ตาราง 3 (ต่อ)

(n=44)

ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
ฝึกหัดช่าง	27	12.10
ให้อาหารช่างและน้ำ	41	18.38
ดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวเมื่อมาชมช้าง	30	13.45
12. กิจกรรมการปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา(เฉพาะช่างใหญ่)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	32	12.21
ทำความสะอาดที่ผูกช้าง	34	12.98
นำช้างไปอาบน้ำก่อนไปทำงาน	32	12.21
แต่งตัวช้าง (ชุดทำงาน)	33	12.60
นำช้างขึ้นรถ – ลงรถ ทั้งไปและกลับ	32	12.21
ทุกชั่วโมงอาบน้ำให้ช้าง	33	12.60
ให้อาหารช่าง	34	12.98
นำช่างบริการนักท่องเที่ยวชมโบราณสถาน	32	12.21
ควบคุมช้างให้อยู่ในพื้นที่ระหว่างไม่มีนักท่องเที่ยว		
13. กิจกรรมปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา(เฉพาะช่างเล็ก)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทำความสะอาดที่ผูกช้าง	11	11.00
นำช้างไปอาบน้ำก่อนไปทำงาน	11	11.00
แต่งตัวช้าง (ชุดทำงาน)	10	10.00
นำช้างขึ้นรถ – ลงรถ ทั้งไปและกลับ	11	11.00
ทุกชั่วโมงอาบน้ำให้ช้าง	10	10.00
ให้อาหารช่าง	15	15.00
โชว์ความสามารถช้าง	11	11.00
เชิญชวนนักท่องเที่ยวถ่ายภาพกับช้างน้อย/ช้อนนมให้ช่าง/ ซื้ออาหารให้ช้าง	11	11.00
เก็บมูลช้างในลานแสดง	40	90.90
14. รอบปีที่ผ่านมามีการเคยหยุดงาน	4	9.0
เคย		
ไม่เคย		

ตาราง 3 (ต่อ)

(n=44)

ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
15. เมื่อหยุดงานไปทำกิจกรรม(ตอบได้มากกว่า1ข้อ)		
กลับบ้าน/เยี่ยมญาติ	21	32.3
ร่วมงานประเพณี	10	0
พักผ่อนหย่อนใจ	30	15.4
ท่องเที่ยว	4	0
		46.1
		5
		6.15
16. ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจ (ตอบได้มากกว่า1ข้อ)		
เล่นกีฬา/ออกกำลังกาย	21	14.4
สูบบุหรี่	18	8
อ่านหนังสือ	9	12.4
ชมโทรทัศน์/ชมคูวีดีโอ	36	2
ยิงนก/ตกปลา	17	6.20
เสพสุรา	12	24.8
เที่ยวเตร่	4	3
ฟังเพลง	28	11.7
		3
		8.27
		2.75
		19.3
		2

จากตาราง 3 แสดงว่า ความรู้ซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่ อาศัยอยู่ในที่พักแบบบ้านเดี่ยว (คิดเป็นร้อยละ 54.55) การดำเนินการจัดหาอาหารมื้อเช้าและมื้อเย็นโดยหุงหาเอง (คิดเป็นร้อยละ 52.27) การดำเนินการจัดหาอาหารมื้อกลางวัน (คิดเป็นร้อยละ 70.45) ทุกคนบริโภคข้าวจ้าว (คิดเป็นร้อยละ 100.00) อาหารที่รับประทานเป็นอาหารภาคกลาง (คิดเป็นร้อยละ 50.00) ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารไทยภาคกลาง (คิดเป็นร้อยละ 29.05) ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันภาษาไทยภาคกลาง (คิดเป็นร้อยละ 52.27) การใช้ภาษาสื่อสารกับเพื่อนความรูซึ่งพูดภาษาไทย อีสาน (คิดเป็นร้อยละ 47.73) ภาษาที่ใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวไทยพูดภาษาไทย ภาคกลาง (คิดเป็นร้อยละ 86.40) ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศใช้สัญลักษณ์และท่าทางบอก (คิดเป็นร้อยละ

40.90) กิจกรรมการปฏิบัติงานที่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวง ทำความสะอาดที่ผูกช้าง เก็บมูลช้าง (คิดเป็นร้อยละ 19.28) กิจกรรมการปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา ฯ (เฉพาะช้างใหญ่) นำช้างบริการนักท่องเที่ยวชมโบราณสถานและนำช้างอาบน้ำก่อนบริการนักท่องเที่ยว (คิดเป็นร้อยละ 12.98) กิจกรรมปฏิบัติงานที่วังช้างอยุธยา (เฉพาะช้างเล็ก) โชว์ความสามารถช้าง (คิดเป็นร้อยละ 15.00) ในรอบปีที่ผ่านมาเคยหยุดงาน (คิดเป็นร้อยละ 90.90) หยุดงานพักผ่อนหย่อนใจ (คิดเป็นร้อยละ 36.93) ลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจในแต่ละวันชมโทรทัศน์/ ชมคู่มือวีดีโอ (คิดเป็นร้อยละ 24.83)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

1.4 วิธีชีวิตความช้ำในวังช้ำอยุธยา แล เพนียด ด้านเศรษฐกิจ

วิธีชีวิตความช้ำในวังช้ำอยุธยา แล เพนียด ด้านเศรษฐกิจ ปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของความช้ำในวังช้ำอยุธยา แล เพนียด ด้านเศรษฐกิจ

(n=44)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้ประจำต่อเดือน		
ต่ำกว่า 3,500 บาท	2	4.5
3,500 – 5,000 บาท	38	0
5,000 – 7,000 บาท	3	86.
7,000 – 9,000 บาท	1	40
		6.8
2. รายได้พิเศษ รวมค่าทิปและค่าหางตัวต่อเดือน	18	0
ต่ำกว่า 2,500 บาท	17	2.3
2,500 – 3,500 บาท	5	0
3,500 – 4,500 บาท	4	
มากกว่า 4,500 บาท		40.
	15	90
3. ความพอเพียงของรายได้	29	38.
เพียงพอเหลือเก็บ		60
เพียงพอไม่เหลือเก็บ	29	11.
4. การเก็บออมเงิน	5	40
ไม่มี	6	9.1
ธนาคาร	4	0
ไว้กับตัวเอง		
อื่น ๆ ระบุ ฝากญาติ	15	34.
	29	10
5. การมีหนี้สินในปัจจุบัน		65.
ไม่มี		90
มี		65.
		90
		11.
		36
		13.
		64
		9.1
		0

34.
10
65.
90

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตาราง 4 (ต่อ)

ด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	(n=44)
		ร้อยละ
6. เป็นหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า1ข้อ)		
เพื่อน	10	22.7
ญาติ	5	4
เจ้าของวังช้างอยุธยา แล เพนียด	22	11.3
อื่น ๆ ระบุ เงินกู้ยืมในระบบ	7	6
		50.0
7. สาเหตุการเป็นหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1)	12	0
ส่งไปบ้าน/รับภาระทางบ้าน	10	15.9
ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก	6	0
ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	1	
เที่ยวเตร่	19	23.5
เลี้ยงดูครอบครัว	3	3
เลี้ยงดูครอบครัว		19.6
อื่น ๆ ระบุ ติดเหล้า	35	0
8. ค่าใช้จ่าย (ตอบได้มากกว่า1 ข้อ)	16	11.7
การรับประทานอาหาร	11	7
ส่งไปให้ทางบ้าน		1.97
การพักผ่อนหย่อนใจ		37.2
		5
		5.88
		56.4
		5
		25.8
		0
		17.7
		5

จากตาราง 4 แสดงว่า ความรู้ช่างส่วนใหญ่ได้รับรายได้ประจำเดือนละ 3,500 – 5,000 บาท (คิดเป็นร้อยละ 86.40) รายได้พิเศษรวมค่าทิปและค่าหางตัวต่อเดือนต่ำกว่า 2,500 บาท (คิดเป็นร้อยละ 40.90) ความเพียงพอของรายได้ไม่เหลือเก็บ (คิดเป็นร้อยละ 65.90) ไม่มีเงินเหลือเก็บ (คิดเป็นร้อยละ 65.90) การมีหนี้สินในปัจจุบัน (คิดเป็นร้อยละ 65.90) เป็นหนี้สินเจ้าของวังช้างอยุธยา ฯ (คิดเป็นร้อยละ 50.00) สาเหตุการเป็นหนี้ค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูครอบครัว (คิดเป็นร้อยละ 37.25) ค่าใช้จ่ายประจำสิ้นเปลืองไปกับการรับประทานอาหาร (คิดเป็นร้อยละ 56.45)

1.5 วิธีชีวิตความช่างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านสังคม การมีสิ่งอำนวยความสะดวก

วิธีชีวิตความช่างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านสังคม การมีสิ่งอำนวยความสะดวก

ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของความช่างด้านสังคม การมีสิ่งอำนวยความสะดวก

		(n=44)	
ด้านสังคม การมีสิ่งอำนวยความสะดวก		จำนวน	ร้อยละ
1. โทรทัศน์	ไม่มี	0	0.00
	มี	44	100.00
2. วิทยุ/วีซีดี/สเตอริโอ	ไม่มี	19	43.2
	มี	25	0
3. ตู้เย็น	ไม่มี	27	56.8
	มี	17	0
4. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	ไม่มี	14	61.4
	มี	30	0
5. กระทะไฟฟ้า	ไม่มี	27	38.6
	มี	17	0
		27	31.8
			0

	มี	17	68.2
6.	เตารีด		0
	ไม่มี	4	
	มี	40	61.4
7.	พัดลม		0
	ไม่มี		38.6
	มี		0
			61.4
			0
			38.6
			0
			9.10
			90.9
			0

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ตาราง 5 (ต่อ)

		(n=44)	
ด้านสังคม การมีสิ่งอำนวยความสะดวก		จำนวน	ร้อยละ
8. รถจักรยานยนต์			
	ไม่มี	21	47.7
	มี	23	52.3
9. รถปิกอัพ			
	ไม่มี	43	97.7
	มี	1	2.3
10. โทรศัพท์มือถือ			
	ไม่มี	13	29.5
	มี	31	70.5
			0
			0

จากตาราง 5 แสดงว่า ความรู้ข้างส่วนใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุด คือ โทรศัพท์ (คิดเป็นร้อยละ 100.00) รองลงมาคือพัดลม (คิดเป็นร้อยละ 90.90) โทรศัพท์มือถือ (คิดเป็นร้อยละ 70.50) หม้อหุงข้าวไฟฟ้า (คิดเป็นร้อยละ 68.20) ตู้เย็น (คิดเป็นร้อยละ 61.40) กระทะไฟฟ้า (คิดเป็นร้อยละ 61.40) เตารีด (คิดเป็นร้อยละ 61.40) วิทยุ/วีซีดี/สเตอริโอ (คิดเป็นร้อยละ 56.80) รถจักรยานยนต์ (คิดเป็นร้อยละ 52.30) และมีน้อยที่สุดรถปิกอัพ (คิดเป็นร้อยละ 2.30)

1.6 วิธีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านความผูกพัน ความรัก
ความเอื้ออาทร

วิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านความผูกพัน ความรัก
ความเอื้ออาทรปรากฏดังตาราง 6

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านความผูกพัน ความรัก
ความเอื้ออาทร

(n=44)

ด้านความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทร	จำนวน	ร้อยละ
1. ครอบครัว		
มาก	41	93.2
ปานกลาง	3	0
น้อย	0	6.80
		0.00
2. ญาติพี่น้อง/เครือญาติ	24	
มาก	18	54.5
ปานกลาง	2	0
น้อย		40.9
	21	0
3. เพื่อนความรู้อื่น	22	4.50
มาก	1	
ปานกลาง		47.7
น้อย	19	0
4. เพื่อนร่วมงาน	23	50.0
มาก	2	0
ปานกลาง		2.30
น้อย	18	
5. คนในชุมชนวังช้าง ฯ	24	43.2
มาก	2	0
ปานกลาง		52.3
น้อย		0
		4.50
		40.9
		0
		54.5
		0
		4.50

ตาราง 6 (ต่อ)

(n=44)

	ด้านความผูกพัน	ความรัก	ความเอื้ออาทร	จำนวน	ร้อยละ
6.	ทีมบริหารวังช้างอยุธยา				
	มาก			23	52.3
	ปานกลาง			21	0
	น้อย			0	47.7
7.	ช้าง				
	มาก			39	0.00
	ปานกลาง			5	88.6
	น้อย			0	0
					11.4
					0
					0.00

จากตาราง 6 แสดงว่า ความผูกพัน ส่วนใหญ่ มีความผูกพัน รัก ความเอื้ออาทรต่อครอบครัวมาก (คิดเป็นร้อยละ 93.20) รองลงมาตามลำดับคือช้าง (คิดเป็นร้อยละ 88.60) ญาติพี่น้องเครือญาติ (คิดเป็นร้อยละ 54.50) และทีมบริหารวังช้างอยุธยา (คิดเป็นร้อยละ 52.30) ส่วนความผูกพัน รัก ความเอื้ออาทรอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับคือคนในชุมชนวังช้างอยุธยา แล เพนียด (คิดเป็นร้อยละ 54.50) เพื่อนร่วมงาน (คิดเป็นร้อยละ 52.30) เพื่อนความผูกพัน (คิดเป็นร้อยละ 50.00)

1.7 วิธีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านวัฒนธรรมและประเพณี
วิธีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ปรากฏผลดังตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

(n=44)		
ด้านวัฒนธรรมและประเพณี	จำนวน	ร้อยละ
ความเชื่อและความผูกพันที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี		
1. งานบวช		
มาก	33	75.0
ปานกลาง	11	0
น้อย	0	25.0
2. งานแต่ง		
มาก	19	0.00
ปานกลาง	22	0
น้อย	0	43.2
3. งานตาย		
มาก	26	50.0
ปานกลาง	16	0
น้อย	2	0.00
4. งานสำคัญทางศาสนา		
มาก	20	0
ปานกลาง	1	36.4
น้อย	0	0
5. งานช้างสุรินทร์		
มาก	20	4.50
ปานกลาง	22	0
น้อย	2	52.3
2.30		

45.5
0
50.0
0
4.50

ตาราง 7 (ต่อ)

		(n=44)	
ด้านวัฒนธรรมและประเพณี		จำนวน	ร้อยละ
6. ปะกำ (เชือกบาศ)			
มาก		38	86.4
ปานกลาง		6	0
น้อย		0	13.6
7. การเซ่นไหว้ก่อนออกไปปฏิบัติงานนอกพื้นที่			
มาก		5	0
ปานกลาง		0	88.6
น้อย		0	0
8. การไหว้ศาลก่อนออกไปปฏิบัติงาน			
มาก		38	11.4
ปานกลาง		6	0
น้อย		0	86.4
			0
			13.6
			0
			0.00

จากตาราง 7 แสดงว่า ความข้างส่วนใหญ่มีความเชื่อความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณีอยู่ระดับมาก คือ การเซ่นไหว้ก่อนออกไปปฏิบัติงานนอกพื้นที่ (คิดเป็นร้อยละ 88.60) การไหว้ศาลก่อนออกไปปฏิบัติงาน (คิดเป็นร้อยละ 86.40) ปะกำ (เชือกบาศ) (คิดเป็นร้อยละ 86.40) รองลงมาตามลำดับคืองานบวช (คิดเป็นร้อยละ 75.00) งานตาย

(คิดเป็นร้อยละ 59.10) งานสำคัญทางศาสนา (คิดเป็นร้อยละ 52.30) ส่วนความเชื่อความศรัทธากับวัฒนธรรมและประเพณีระดับปานกลางถึงงานแต่ง (คิดเป็นร้อยละ 50.00) และงานช่างสุรินทร์ (คิดเป็นร้อยละ 50.00)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด

2.1 ปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่

ปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ ปรากฏผลดังตาราง 8

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของควาญช้างต่อปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติงาน

(n=44)		
ปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติงาน	จำนวน	ร้อยละ
1. ที่พักอาศัย		
ไม่มี	39	88.6
มี	5	0
2. การจัดหา/ จัดทำอาหาร	43	11.4
ไม่มี	1	0
มี		97.7
3. ภาษาใช้สื่อสาร	38	0
ไม่มี	6	2.30
มี	43	86.4
4. การแต่งกาย	1	0
ไม่มี		13.6
มี	41	0
5. การปฏิบัติหน้าที่	3	
ไม่มี		97.7
มี	38	0
	6	2.30

6. การพักผ่อนหย่อนใจ	
ไม่มี	93.2
มี	0
	6.80
	86.4
	0
	13.6
	0

จากตาราง 8 แสดงว่า ความรู้ช่างส่วนใหญ่ ไม่มีปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่มีเพียงส่วนน้อยคือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารและการพักผ่อนหย่อนใจ (คิดเป็นร้อยละ 13.60)

2.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปรากฏผลดังตาราง 9

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของความรู้ช่าง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

(n=44)

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ		จำนวน	ร้อยละ
1.	รายได้		
	ไม่มี	10	22.7
	มี	34	0
			77.3
2.	การออม	15	0
	ไม่มี	29	
	มี		34.1
3.	ค่าใช้จ่ายพอเพียง	7	0
	ไม่มี	37	65.9
	มี		0
4.	การเป็นหนี้สิน	13	
	ไม่มี	31	15.9
	มี		0
			84.1
			0
			29.5
			0
			70.5
			0

จากตาราง 9 แสดงว่า ความรู้ช่าง ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัญหาเรื่อง ค่าใช้จ่าย (คิดเป็นร้อยละ 84.10) ปัญหารายได้ (คิดเป็นร้อยละ 77.30) การเป็นหนี้สิน (คิดเป็นร้อยละ 70.50) และปัญหาการออม (คิดเป็นร้อยละ 65.90)

2.3 ปัญหาด้านสังคม

ปัญหาด้านสังคม ปรากฏผลดังตาราง 10

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของความทุกข์ ปัญหาด้านสังคม

			(n=44)	
ปัญหาด้านสังคม			จำนวน	ร้อยละ
1.	สิ่งอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือน			
	ไม่มี		44	100.00
	มี		0	0.00
2.	ความสัมพันธ์กับบุคคล			
	2.1	ความสัมพันธ์กับครอบครัว		
		ไม่มี	43	97.7
		มี	1	0.30
	2.2	ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง/เครือญาติ	41	
		ไม่มี	3	93.2
		มี	41	6.80
	2.3	ความสัมพันธ์กับความทุกข์	3	
		ไม่มี	43	93.2
		มี	40	0.30
	2.4	ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน	4	6.80
		ไม่มี	43	90.9
		มี	1	0.30
	2.5	ความสัมพันธ์กับทีมงานบริหาร	1	9.10
		ไม่มี	43	97.7
		มี	1	0.30
	2.6	ความสัมพันธ์กับช่าง/วังช่าง	0	
		ไม่มี	44	100.00
		มี	0	0.00

จากตาราง 10 แสดงว่า ความยุ่ง ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
และความสัมพันธ์กับบุคคลมีเพียงส่วนน้อยที่มีปัญหา (คิดเป็นร้อยละ 9.10) คือ
ความสัมพันธ์กับคน ในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2.4 ปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี ปรากฏผลดังตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของควาญช้างกับปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี	จำนวน	(n=44)
		ร้อยละ
1. งานบวช		
ไม่มี	44	100.0
มี	0	0
2. งานแต่ง	42	0.00
ไม่มี	2	95.50
มี		4.50
3. งานตาย	42	
ไม่มี	2	97.70
มี		4.50
4. งานสำคัญทางศาสนา	43	
ไม่มี	1	97.70
มี		2.30
5. งานช้างสุรินทร์	42	
ไม่มี	2	95.50
มี		4.50
6. ประกำ	43	
ไม่มี	1	97.70
มี		2.30
7. การเซ็นไหว้ก่อนออกไปทำงานที่อื่น	43	
ไม่มี	1	97.70
มี		2.30
8. การไหว้ศาลก่อนออก ไปปฏิบัติงาน	43	
ไม่มี	1	97.70
มี		2.30

จากตาราง 11 แสดงว่า ควาญช้าง ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี มีเพียงส่วนน้อยที่มีปัญหา (คิดเป็นร้อยละ 4.50) คือ งานแต่ง งานตาย และงานช้างสุรินทร์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตของควาญช้างจากการสนทนากลุ่ม

ผลการจัดกลุ่มสนทนามีควาญช้างเข้าร่วมสนทนาจำนวน 6 คน โดยสนทนาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในประเด็นต่างปรากฏผลดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไป

นายใบ ปัจจุบันอายุ 60 ปี มีภรรยา 2 คน คนแรกเสียชีวิตแล้วคนที่สองไม่มีลูกด้วยกันต่างคนต่างมีลูกแล้วมาอยู่ด้วยกัน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นคนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยกำเนิด อยู่กับภรรยาและหลาน ๆ รวมแล้ว 4 คน มาอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วยกันทั้งหมดครอบครัว ทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึงปัจจุบันก็ 7 ปี เลี้ยงช้างมาตลอดชีวิต สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สมัยที่มาทำงานก็มีเพื่อนมาอยู่ก่อนแล้วและเพื่อน ๆ ก็ออกไป เลี้ยงช้างเชือกเดียว

นายพัน อายุ 50 ปี มีลูกสาว 2 คนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นคนที่บ้านกระโพ บ้านเดียวกับลุงใบ ภรรยาและลูก ๆ มาอยู่ 5 ปี แล้วก็ย้ายไปทำงานที่พญา 3 ปี กลับมาอยู่ใหม่ตอนต้นปี ก่อนที่จะมาเลี้ยงช้างก็ทำนา รับจ้าง ขับรถบรรทุก กรรมกรก่อสร้าง ส่วนที่มาเลี้ยงช้างเพราะว่าเลี้ยงมาตั้งแต่เด็ก ที่บ้านมีช้างเลขชอบเลี้ยงช้าง ที่มาทำงานที่นี้แต่ก่อนมาเลี้ยงช้างให้เจ้าของช้างเดิม เลี้ยงช้าง 4 ตัว เป็นช้างพลายทั้งนั้นและก็ช้างแก่ 1 เชือก

นายวีระพงษ์ อายุ 30 ปี มีเมีย 2 คน คนแรกมีลูก 1 คน คนที่สอง 1 คนคนแรกเป็นคนที่บ้านเดียวกัน บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ คนที่สองเป็นคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันอยู่กับภรรยาใหม่กับลูก รวมเป็น 3 คนทำงานมา 7 ปี ก่อนมาเลี้ยงช้างก็เลี้ยงช้างแต่เด็ก และก็ไปรับจ้างขับรถทั่วไปอยู่พักหนึ่ง ก็มาเลี้ยงช้างพลายตะวันให้เจ้าของวังช้างอยุธยา รับผิดชอบช้างพลาย 2 เชือก

นายเพ็ง อายุ 29 ปี มีภรรยาเป็นชาวพระนครศรีอยุธยา มีลูก 1 คนฝากพี่สาวเลี้ยงอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์บ้านตากกลาง ส่วนที่อยู่ก็อยู่กับภรรยาและลูกติดภรรยา 2 คนรวมเป็น 4 คน เลี้ยงช้างมาตั้งแต่เด็ก เลี้ยงมาตลอดเพื่อนชวนเข้ามาเลี้ยงช้าง รับผิดชอบเลี้ยงช้าง 2 เชือกพลาย 1 เชือก พัง 1 เชือก เป็นช้างใหญ่ทั้งคู่

นายวิโรจน์ อายุ 26 ปี อยู่บ้านแกใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สมาชิกในครอบครัว 4 คน ภรรยาเป็นคนจังหวัดบุรีรัมย์มีลูกชายคนโต 1 คนลูกสาว 1 คน ลูก ๆ มาเรียน ที่โรงเรียนวัดแม่นางปลื้ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบครัวมาอยู่ด้วยกันภรรยาทำงานเป็นแม่บ้านที่วังช้างอยุธยา มาเลี้ยงช้างที่นี้เพราะน้อง ๆ มาทำงานที่นี้ก่อน โดยประกอบอาชีพเลี้ยงช้างมาตั้งแต่เด็ก เลี้ยงช้างพลาย 1 เชือกเป็นช้างหนุ่ม ชื่อพลายงาทอง

นายสมพร อายุ 18 ปี จบ ม. 3 ที่โรงเรียนวัดแม่นางปลื้ม เป็นคนที่อยู่ข้างเพนียดคล้องช้างชอบเลี้ยงช้างมาตั้งแต่เด็ก มีครอบครัวแล้วภรรยาอายุเท่ากันอยู่กับแม่และพ่อยังไม่ได้แยกกันทำงานมา 3 ปีแล้ว หลังจากจบ มัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็มาเลี้ยงช้าง เลี้ยงช้างเล็กสำหรับโรว์นักท่องเที่ยว

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านข้อมูลทั่วไป

ความรู้อ้าง มีภูมิลำเนาเดิมจังหวัดสุรินทร์ เป็นคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาบ้าง ส่วนใหญ่ มีครอบครัวแล้ว การศึกษาชั้นระดับประถมศึกษา

3.2 สาเหตุและการมาประกอบอาชีพความรู้อ้าง

นายใบ ตั้งแต่เกิดมาก็อยู่กับช้าง พ่อแม่ฝึกเลี้ยงช้าง ชีวิตมีความผูกพันกับช้าง ทำนาไปด้วยเลี้ยงช้างด้วย

นายพัน เกิดมาอยู่กับช้าง เลี้ยงช้างช่วยพ่อ แม่ มีความผูกพัน

นายวิระพงษ์ เลี้ยงช้างตั้งแต่เด็ก ไปทำงานมาหลายอาชีพแล้ว ได้ภรรยา มีเงินก็เพราะช้าง คิดว่าอาชีพที่เหมาะสมที่สุดก็คือ เลี้ยงช้าง

นายเพ็ง เลี้ยงช้างมาตลอดพอดีเพื่อนมาอยู่ที่วังช้างอยุธยา ชวนมาทำงานที่นี่

นายวิโรจน์ทำมาหลายอาชีพ ขายพวงมาลัย ยามรักษาความปลอดภัย รับจ้างทั่วไป ก็มาหัดเลี้ยงช้าง ช้างช่วยให้มีเงินเลี้ยงครอบครัว มีความสุข อยู่ด้วยกันก็เพราะช้าง ได้เดินทางไปต่างประเทศ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเยอรมัน ก็เพราะช้าง

นายสมพรไม่รู้จะไปประกอบอาชีพอะไร เพราะเด็กอยู่ เมื่อก่อนหัดเลี้ยงช้าง และได้เงินใช้ประกอบกับแม่ก็สนับสนุน จึงตกลงเลี้ยงช้าง

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านสาเหตุและการมาประกอบอาชีพของความรู้อ้าง

ความรู้อ้างมีอาชีพทำนา รับจ้าง และเคยเลี้ยงมาช้างมาก่อน ก่อนมาทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด ก็เลี้ยงช้างที่บ้านเดิม และสถานที่ปางช้างอื่น ๆ มาก่อน มีประสบการณ์ และมาฝึกเป็นความรู้อ้างที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด บ้าง

3.3 ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติงานของความรู้อ้าง

นายใบ อยู่บ้านเดียวกับภรรยา ส่วนลูก ๆ อยู่อีกหลังใกล้กัน หน้าที่ประจำทำความสะอาดหลักผูกช้างของตนเอง เก็บมูลช้างกับเศษอาหารช้าง โดยใช้คราดมูลช้างและเศษอาหารมารวมไว้แล้วโยกใส่ผ้ากระสอบ (ผ้าใบแบบกระสอบข้าว) ขนาดกว้าง 1.50 เมตร ยาว 1.50 เมตร รองไว้ ช่วงสายก็จะรวมกันเก็บใส่รถ 6 ล้อถ้าเป็นวันหยุดก็ต้องมาช่วยเขาเก็บ ถ้าไปทำงานก็ไม่ต้องเก็บ จะมีเวรที่หยุดทำแทน นำช้างไปอาบน้ำ ถ้าไปเชือกเดียวที่แม่น้ำช้างชอบเล่นน้ำนานก็ไม่ขึ้นทำให้เสียเวลา ก็เลยอาบน้ำที่ลานอาบน้ำ กลับมาแต่งตัวให้ช้าง ใส่ผ้าคลุม ใส่แหง

แล้วผูกข้างไว้ที่ราวอาคารเก็บแห้ง ให้อาหารข้าง (ต้นสับประรด) แล้วก็ไปอาบน้ำกินข้าว ที่แม่บ้านเตรียมไว้ให้ และห่อข้าวไปกินที่วังข้างอยุธยา ฯ เมื่อไปถึงวังข้างอยุธยา ฯ ให้อาหารข้างคือ ต้นสับประรดหรือหญ้าแพงโกล่า ข้างต้องได้กินตลอดเวลา และก็มีบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเจ้าหน้าที่จะมีคิวในการเรียกชื่อข้าง รับตาม โปรแกรมซึ่งกำหนดด้วยเวลา 10 นาที 20 และ 30 นาที เมื่อนำนักท่องเที่ยวกลับมาก็ต้องอาบน้ำให้ข้างเฉลี่ยวันละ 4-5 ครั้ง ข้างจะได้สบายใจ

นายเพ็ง อยู่บ้านเดียวกับภรรยาและลูกติดเมีย หยุคไม่ได้ไปทำงานตื่นนอนสายกว่าเขาหน่อย ไม่ต้องไปแย่งกับความขี้ขางที่จะไปทำงาน สักแปดโมงก็ตื่นมาไปเอาข้างมาอาบน้ำทำเหมือนกับข้างที่ไม่ทำงานเพียงแต่เราไม่ได้ไปไหน เพียงนำข้างมาผูกไว้ที่โรงเลี้ยงข้าง ให้อาหารแล้วก็มาช่วยกันทำความสะอาด คือคนที่หยุคงานทุกคนต้องช่วยกันทำความสะอาดโดยนำเศษอาหารข้างและมูลเก็บใส่รถ 6 ล้อ รถ 6 ล้อก็จะนำมูลข้างไปรวมไว้ที่ทุ่งหลวงทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ถ้าไปทำงานนอกเหนือจากนำนักท่องเที่ยวไปชมโบราณสถาน ก็จะช่วยให้อาหารข้าง คือนำอาหารมาให้ข้างนอกจากข้างเราแล้ว ก็นำมาให้เชือกอื่น ๆ ด้วย สลับกันทั้งวัน สำคัญช่วยดูแลความปลอดภัยทั้งข้าง ความดูแลนักท่องเที่ยว ห้ามนักท่องเที่ยวเข้ามาที่ลานยื่นข้าง

นายสมพร พักกับพ่อแม่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านข้างเพนียดหลวง เลี้ยงข้างเล็กสบายกว่าเขาหน่อยข้างกินน้อยถ่ายน้อย ก็ทำเหมือนกัน แต่ไปทำงานนั้นหยุคไม่ต้องแต่งตัวไปจากหมู่บ้าน หยุคฝากไว้ที่ทำงานเป็นผ้าคลุมหลังและผ้าคลุมหน้าผาก หน้าทำงานเมื่อไปถึงก็เตรียมแต่งตัวหยุคข้าง หมวกสานโบราณแบบอ่อนข้างจะจับได้ เม้าออกแกน สำหรับข้างเป่าและเดินที่ สูดสูก ข้างแสดงความสามารถ ข้างจะโชว์ความสามารถในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์หรือวันนักขัตฤกษ์ นักท่องเที่ยวชาวไทยเรามีมาก วันธรรมดาจะเป็นชาวต่างประเทศ เวลาอยู่ที่วังข้างอยุธยา ฯ น้อย โกด้ต้องทำเวลา ก็เพียงแค่นำข้างมาเชิญชวนถ่ายภาพ และทำทำสวัสดิ นักท่องเที่ยวก็จะบันทึกภาพเป็นที่ระลึก การแสดงความสามารถของข้าง ความขี้ขางด้วยกันจะเป็นผู้พากย์ พวกก็จะควบคุมข้างไปตามขั้นตอน เช่น ข้างเดินพาหรด จับหางเดินไปเป็นแฉวงกลม เดิน 3 รอบ ยืนเป็นแถวหน้ากระดาน สวัสดิทำนผู้ชมก้มหัว ยกวงส่งเสียงร้อง คนจะชอบ ข้างนั่ง นั่งแล้วยกขาหน้าสองข้าง ยืนสองขาหน้า ยืนสองขาหลัง ยืนบนเก้าอี้ เป่าเม้าร้อออกแกนประกอบการเดิน เล่นสูดสูก ตะพุดบอล ใส่หมวกให้นักท่องเที่ยว จูบนักท่องเที่ยว และสุดท้ายเชิญนักท่องเที่ยวรอดท้องข้าง ให้อาหารข้าง มีตั้งแต่ขนมปัง นม กล้วยอ้อย ฯลฯ สำคัญที่นักท่องเที่ยวจะทยอยให้ความดูแล

นายวิระพงษ์ มีบ้านเดี่ยวอยู่กับภรรยา ไม่ได้รีบร้อนไปไหนเพราะไม่ได้ไปทำงานดูแลข้างพลาย ข้างตกมัน 4-5 เชือก นำข้างลงน้ำ ให้อาหารก็หมดวัน ช่วยกันทำความสะอาดตรวจสอบสุขภาพข้าง ในช่วงเช้าว่าตัวไหน นอนหลับเจ็บป่วยหรือไม่ คอยตรวจสอบพฤติกรรมของข้างว่าเป็นสัตว์พร้อมผสมพันธ์ ตัวผู้ตัวใดจะผสม การจัดหาไซ้ ตัวผู้ ว่าข้างไปทำงานนั้นมีทุกตัวหรือไม่

ไม่มีก็ต้องจัดหา ควบคุมการผูกแย้งช้าง ว่าแย่งช้างนั้นเหมาะสมกับหลังช้างหรือไม่ และควาญช้างดีช้างมากน้อยเพียงใด ช้างท้องแตก หลังแตกหรือเปล่า คือหน้าที่เป็นหัวหน้าควาญช้างต้องคอยสอดส่องหาข้อมูลทั้งช้างและควาญช้าง ทำงานร่วมกับทุกคนประจำวันเพียงแต่ว่าไม่ได้ไปปรับแขกที่มาเที่ยววังช้างอยุธยาฯ จะไปในฐานะคนดูแลด้านความปลอดภัย และตรวจสอบพฤติกรรมช้าง จัดให้ควาญช้างวันละ 2 คนให้มาปฏิบัติหน้าที่ รักษาความปลอดภัย ระหว่างเส้นทางเดินของช้าง ซึ่งระยะทางประมาณ 500 เมตร คือแบ่งควาญช้างออกเป็น 2 จุด จุดแรก ดูที่จุด 10 นาที ไปกลับของช้าง การดูคือ ดูว่าช้างมีปฏิกิริยา ต่าง ๆ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตกใจหรือไม่ เช่น ช้างเล่นกัน ช้างเดินแข่งกันขวางถนน คนจะเข้าถ้ำรูปช้าง จักรยานนักท่องเที่ยวจะไปกับช้าง มีวิทยุสื่อสารกัน บอกหรือตรวจสอบกรณีเดินไปนาน ถ้ามีอะไรต่างที่ทีมงานก็ต้องมาช่วยกัน

นายพัน พักบ้านเดียวกับครอบครัว เลี้ยงช้างงา เข้ามานำช้างกินน้ำ นำมาผูกไว้แล้วก็ไป ขับรถ 6 ล้อออกมาให้เด็ก ๆ เขาโยนเศษอาหารช้างและมูลช้าง นำไปทิ้งที่กองปุ๋ย นอกเหนือจากดูแลช้างงาแล้วยังต้องดูแลรถ ช่วยดูแลช้างตัวเมียที่ควาญไม่มี ไม่อยู่ด้วย บางครั้งก็ต้องมาขับรถไปปรับพื้นที่โรงยืมช้าง เก็บมูลช้างไปทิ้ง ช้างของชื่อพลายวัง พลายวังไม่ได้ไปทำงาน เพราะเขาตัวใหญ่ และก็เป็นช้างพระเอก ไม่ชอบยุ่งกับใคร งานก็มีบ้างงานถ่ายโฆษณา ภาพยนตร์ แต่หน้าที่หลักของพลายวังคือเป็นพ่อพันธุ์ เมื่อช้างเพศเมียตัวใดเป็นสัด (พร้อมผสมพันธุ์) ก็จะต้องนำช้างมาเพื่อผสมพันธุ์ พลายวังเป็นช้างใหญ่ และมีประสบการณ์พร้อมความสามารถในการผสมพันธุ์อย่างดี ด้วยรูปร่างใหญ่ นิสัยดี ช่วงกลางคืนก็จะมาช่วยดูแลช้าง การให้อาหารกลางคืน ส่วนกลางวันช้างก็จะมาอยู่รวมกันยกเว้นช้างพลาย จะอยู่บนเกาะ ช้างฟังจะอยู่ที่โรงเลี้ยง

นายเพ็ง พักบ้านเดียวกับภรรยาและลูก หน้าที่ปฏิบัติงานก็เลี้ยงช้าง 2 เชือก คือพลายมงคล ไปทำงานรับนักท่องเที่ยวประจำ ถ้าตกมันก็สลับกับฟังบุหงา ส่วนฟังบุหงานั้นอ้วนเมื่อไปทำงานสายรัดประโคนจะรัดท้องท้องจะเป็นแผล เราต้องระวัง ส่วนงานต่าง ๆ ก็เหมือนกันถ้าหยุดงาน ก็ทำความสะอาดช่วยหมู่บ้านดูแลช้างช่วยกัน กลางคืนก็เดินสอดส่องดูพฤติกรรมช้าง ถ้ามาทำงานที่วังช้าง ก็ช่วยดูพฤติกรรมช้าง หน้าที่หลักก็รับนักท่องเที่ยว การพักผ่อนก็วันหยุดงาน ซ่อมตะขอ อุปกรณ์ช้างต่าง ๆ

นายวิโรจน์ อยู่บ้านเดียวกับครอบครัวช่วงเช้าทุกคนต้องดูแลช้างเหมือนกันทุกคนทำความสะอาดหลักช้าง เก็บรวบรวมเศษอาหารช้างไว้เป็นกองบนผ้าใบ ไปทำงานที่วังช้างอยุธยา ใครถึงเวรหยุดก็พักผ่อนทำความสะอาดช่วยเก็บมูลช้างไปทำปุ๋ยระหว่างกลางวันก็ถือว่าพักผ่อนไปด้วยช่วยงานหน่วยงานด้วย ซ่อมแซมบ้าน ล้างรถ ทอดแห ไปเก็บผัก พาช้างไปเดินเที่ยวทุ่งให้ได้กินดิน เล่นโคลนไป ช่วงเย็นต้องนำช้างกลับมาให้พร้อมกับทีมช้างงา ช้างนักแสดง ในเวลา 17.00 น. ช้าง นักแสดง ได้แก่ พลายงาทอง พลายชราช พลายบ๊ัก พลายชชาเลิศ

ฟ้า พลายจันบุญ พลายนำโชค สีตบุญรอด ก็ต้องมาออกกำลังกาย ทั้งข้างและคน ฝึกยิงธนู ฟุ้งหอก ยุทธหัตถิ หมอบคลาน ฝึกนั่งนาน ๆ และฝึกต่อสู้กับคน ทำให้เหมือนฝึกข้างระบบโบราณ มีคนเข้ามาเยี่ยมชมประจำ เย็นก็ทำภารกิจปกติ

นายสมพร อยู่กับภรรยาและพ่อ แม่ที่บ้าน ไม่ได้อยู่ในเพนียด แต่งงานและหน้าที่ก็เหมือนกันกับทุกคน แต่บางครั้ง เจ้านายเขาจะให้ไปหัดขี่ม้า เลี้ยงช้างเล็ก ถ้าไม่ได้ไปทำงานก็ต้องฝึกทบทวน ให้ช้างคุ้นเคย พักผ่อนก็ไปเที่ยวขับมอเตอร์ไซค์เล่นกับเพื่อน ที่ร้านอาหาร คูหนังเที่ยวตามงานเทศกาลต่าง ๆ ตกปลาบ้างเป็นบางครั้ง

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติงานของควาญช้าง

ควาญช้างที่มีครอบครัวพักอาศัยบ้านเดี่ยว ควาญที่โสดอยู่ห้องแถว มีบ้างที่เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพักอาศัยที่บ้านของตนเอง หน้าที่งานเลี้ยงช้าง ให้อาหาร น้ำ ดูแลรักษาสุขภาพช้าง ควาญช้างใหญ่นำไปทำงานบริการนักท่องเที่ยว ควาญช้างน้อยจะต้องฝึกสอนช้าง และนำช้างไปแสดงความสามารถ ควาญช้างพลายตัวใหญ่ จะอยู่ที่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวง มีเงินเดือนมากกว่าแต่รายได้พิเศษไม่มี การพักผ่อนก็ชมโทรทัศน์

3.3.1 พฤติกรรมการรับประทานอาหาร

นายวิระพงษ์ กินง่ายอะไรก็กิน เพราะทุกวันภรรยาไปทำงานที่วังช้างอยุธยาฯ ลูกไปโรงเรียน ในช่วงเช้าเขาก็ฝากกับข้าวถุง มาให้จากร้านน้ำปลีวังช้างอยุธยาฯ กับข้าว 2 อย่างกินเช้า กลางวันด้วยกัน เป็นอาหารตามสั่ง หรือข้าวแกงบ้างสลับกัน วันไหนกลางวันอยากกินอาหารอีสานก็ขับมอเตอร์ไซค์ไปหาซื้อกินข้าง ๆ หมู่บ้านช้างเพนียดหลวงมีจำหน่าย บ้างก็มีรถมอเตอร์ไซค์ซาเล้งมาขายข้าวเหนียว ส้มตำ

นายพัน ลูก 2 คน คนโตไปโรงเรียน คนเล็กอยู่กับแม่ที่บ้าน สบายไม่ต้องห่วงภรรยา ทำกับข้าวให้กิน 3 มื้อ ได้เวลาก็ไปกินที่บ้านพัก ส่วนใหญ่อาหารที่รับประทานเป็นอาหารภาคกลางเพราะภรรยาเป็นคนภาคกลาง บ้างครั้งอยากกินอาหารต้มแซบ ลาบ ก้อย ก็ให้ภรรยาทำให้กิน ซึ่งมีรถกับข้าวมาขายถึงหน้าบ้าน ตลาดนัดอาทิตย์ละ 2 วันหน้าหมู่บ้าน

นายใบ ภรรยาอยู่บ้านทำกับข้าวให้กิน เช้ากินอยู่บ้าน กลางวันเขาก็ห่อใส่ถุงไปให้ บางครั้งก็นำแต่ข้าวไปซื้อกับข้าวเอง

นายวิโรจน์ ภรรยาทำงานเป็นแม่บ้านที่วังช้างอยุธยาฯ เข้ามาทำกับข้าวให้ลูก ๆ กิน ห่อข้าวไปกินที่ทำงานบ้างเพราะไปแต่เช้าพร้อมส่งลูกไปโรงเรียน บ้างครั้งหุงข้าวไปกับข้าวที่วังช้างอยุธยาฯ ลูกก็ซื้ออาหารสำเร็จให้กิน บางครั้งแวะตลาดหรือร้านค้าระหว่างทาง เพราะโรงเรียนลูกเป็นทางผ่านผ่านร้านขายกับข้าวทุกวัน ก็สลับกันวันไหนยุ่งก็มาซื้อกินเอง อาหารอีสานรถเข็น รถมอเตอร์ไซค์พ่วง รถขายกล้วยเดี่ยว มีอาหารหลากหลายกิน

นายสมพร กินง่าย ๆ ซื่อกินมือเช้า กลางวัน เย็นกลับไปกินข้าวกับแม่ กับลูกกับเมีย บ้านอยู่ข้างเพนียด กินง่าย ๆ

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านพฤติกรรมมารับประทานอาหาร

ความรู้อันหนึ่งที่มีครอบครัวแล้วจะประกอบอาหารเอง ความรู้อันหนึ่งที่โสดจะซื้อรับประทาน อาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารภาคกลาง จัดหาและซื้อได้ง่ายมีจำหน่ายในหมู่บ้านและตามตลาดนัด

3.3.2 พฤติกรรมการแต่งกาย

นายวิโรจน์ ชอบใส่กางเกงขาสั้น ลายทหารหรือผ้ากางเกงทหาร เพราะผ้าจะหนาดีไม่ขาดง่ายเพราะเราขี่ช้าง ขนที่ตัวช้างแข็ง ถ้าผ้าบางก็เจ็บกัน ไปเที่ยวก็ตามสะดวกกางเกงยีนส์ เสื้อยืด ถ้าวันไหนมีกิจกรรมที่หมู่บ้านก็จะใส่เสื้อดำทึมงาน และกางเกงวอร์มสีแดง

นายวิระพงศ์ การแต่งกายต้องคำนึงถึงหน้าที่ เพราะเลี้ยงช้างต้องขึ้นลงช้าง เก็บมูลช้างอาบน้ำให้ช้าง ต้องเปียก เปื้อน มีกลิ่นของช้างด้วย เสื้อผ้าของเรา ก็จะเป็นสีเข้ม หรือดำ เสื้อยืดไม่ร้อน กางเกง ขาสั้นบ้าง ขาวบ้าง แต่ไม่นิยมใส่กางเกงยีนส์เลี้ยงช้าง เพราะเมื่อถูกน้ำแล้วจะหนัก ลื่น ไม่เหมาะ ถ้าไปเที่ยวก็วัยรุ่น กางเกงยีนส์ เสื้อตามสมัย

นายไพบ สบายตามปกติคนแก่ ใส่โสดใหม่เหมือนกับอยู่ที่บ้านจังหวัดสุรินทร์เพราะภรรยาเขาทอผ้าไหมให้ หรือกางเกงขาสั้น ถอดเสื้อบ้างหรือใส่เสื้อเก่า ๆ เพราะทุกวันต้องเก็บมูลช้างเลี้ยงช้างต้องเปื้อน

นายสมพร ใส่ขาสั้น เสื้อยืด ก็ใช้เก่า ๆ เพราะเปื้อนทุกวัน ไปเที่ยวก็ตามสะดวก ไปงานนอกสถานที่จะมีเสื้อยืดสีดำ กางเกงขายาวสีแดง เป็นเสื้อทึมงาน

พฤติกรรมการแต่งกายขณะปฏิบัติหน้าที่

นายไพบ ที่ทำงานเขามีชุดแบบฟอร์มให้ เป็นผ้ายืดสีแดง ขลิบขอบกางเกงสีเหลือง คุณแล้วคล้ายทหารโบราณ มีหมวกสานใบลานทาสีดำขอบสีทอง ผ้าคาดเอว รองเท้ายางรถยนต์ มีกระเป๋าเล็ก สะพายใส่หางตัว เงิน บุหรี่ สำคัญต้องมีตะขอ มีคสำหรับช้างงา

นายสมพร ช้างน้อยไม่ต้องใส่หมวกดำ ก็ใส่หมวกสาน คล้ายงอบ สำหรับโชว์ให้ช้างจับใส่ศีรษะนักท่องเที่ยว บางครั้งก็ไม่ได้ใส่

นายวิโรจน์ ถ้านำช้างไปงานนอกสถานที่ เช่น การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ก็จะมีชุดที่สวยงามกว่า หมวกเป็นหูกระต่ายหรือหมวกปีก คล้ายทหารโบราณ รองเท้าคล้ายกัน ผ้าคาดเอวก็จะเป็นตามสีแบบชุดที่จัดไว้ให้

นายพัน ไม่ได้ไปไหนกับเขาหรอก แต่งตัวตามสบาย ขาสั้น เสื้อยืด รองเท้าไม่ได้ใส่ไม่สะดวกเขยขึ้น

นายวิระพงษ์ ถ้าทำงานอยู่ในหมู่บ้านข้างเพนียดหลวง ก็มีเสื้อยืดสีดำ สกรีนสีเป็นช้างขาว บนพื้นสีแดง ที่หน้าอกและด้านหลัง กางเกงวอร์มสีแดงหรือตามสะดวก

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านพฤติกรรมกรรมการแต่งกาย

ความู้ช้างแต่งกายง่าย ๆ ตามสบาย ถ้าไปทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด จะมีชุดแบบฟอร์มให้ ถ้ามีงานนอกสถานที่ ก็จะมีเสื้อสีดำ กางเกงสีแดงให้

3.3.3 พฤติกรรมทางการสื่อสาร

การใช้ภาษากับกลุ่มความู้

นายใบ พูดกับภรรยาใช้ภาษาช่วย ภรรยาที่เป็นคนบ้านเดียวกันบ้านกระโพ อำเภอท่าตูม ความู้ก็มีบ้านเดียวกันก็พูดช่วย ถ้าความู้บ้านลาว ก็คุยลาว

นายวิโรจน์ พูดกับภรรยา ใช้ภาษาลาว ถ้าคุยกับแม่ พ่อ ก็เป็นภาษาเขมร ส่วนภาษาช่วยพูดไม่เป็น

นายวิระพงษ์ พูดได้ ลาว ช่วย แต่มาอยู่อยุธยา ภรรยา ลูก ๆ เป็นคนภาคกลางพูดภาษากลาง ส่วนความู้ก็แล้วแต่ว่าจะคุยลาว หรือช่วย

นายพัน ใช้ภาษาไทย ภาคกลาง ภรรยาคนภาคกลาง และชาวบ้านรอบหมู่บ้านภาคกลางกันหมด น้อยครั้งที่จะพบชาวอีสาน มีบ้างนักท่องเที่ยวมา ก็จะสื่อภาษากันเข้าใจ

นายสมพร ใช้ภาษาไทยภาคกลาง

การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

นายวิโรจน์ เคยไปอยู่ประเทศญี่ปุ่น มีประสบการณ์เมื่อนักท่องเที่ยวมาก็จะทักทายพูดคุยกันเช่น ถามว่ามาจากเมืองไหน มาอยู่กี่วัน ชอบช้างไหม ถาม ตอบข้อมูลทั่วไป เป็นกันเอง ส่วนภาษาอังกฤษสามารถพูดได้ไม่กั้คำ ตอบได้บ้าง ตามความเข้าใจ

นายใบ เคยไปญี่ปุ่นหลายปีแล้วพอพูดได้เช่นคำว่า สวัสดี ไปไหน มาไหน ชอบช้างไหม

นายสมพร นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น จะพูดเชิญชวนให้เข้ามาถ่ายภาพกับช้าง ซึ่งเป็นคำพูดที่ไกด์สอนให้พูด

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านการสื่อสาร

ความู้ช้างเมื่ออยู่กับครอบครัว หรือเพื่อความู้ช้างจะพูดภาษาท้องถิ่นของตนเอง ได้แก่ ภาษช่วย ภาษาลาว เมื่อมาทำงานก็จะใช้ภาษาไทยภาคกลาง กับนักท่องเที่ยวมีพูดได้เป็นบางคน นอกนั้นก็ไม่พูดใช้ภาษาท่าทาง

3.3.4 พฤติกรรมการพักผ่อน

นายใบ การพักผ่อน เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ จะหาหนังสือพิมพ์อ่านสูบบุหรี่ คุยกับความู้ช้างด้วยกัน

นายพัน เรื่องพักผ่อน งานเลี้ยงช้างไม่ได้หนัก ทำไปหยุดไป ระหว่างรองานก็พักไป เมื่อเสร็จภารกิจจากช้าง ก็ถือว่าพักผ่อนไปอยู่แล้ว

นายวิระพงษ์ ทำงานก็เหมือนหยุดไปในตัว แต่งานเรามีตั้งแต่เช้า จนถึงนอน การพักผ่อนก็ชมโทรทัศน์ นอนเล่นที่สโมสร รวมกลุ่มความผูกพัน สารพัดเรื่อง บ้างก็ดื่มเหล้ากัน

การพักผ่อนระหว่างทำงาน

นายวิโรจน์ ไปทำงานที่วังช้างอยุธยาฯ เวลาพักผ่อน การกำหนด อยู่ที่นักท่องเที่ยว มิใช่เวลาพักเที่ยง หรือทำงานตามเวลา เมื่อนักท่องเที่ยวไม่มีเราจะทำอะไรก็ได้ ตามข้อแม้ว่าต้องดูแลช้างอยู่กับช้าง ล็อกช้างไว้กับราว หรือนั่งหลับอยู่บนแหงช้าง คุยกับเพื่อนความ สุขบุญหรี อ่านหนังสือพิมพ์ หาขนมมากิน แต่การพักผ่อนมิได้ออกไปจากที่ทำงาน อยู่ในบริเวณวังช้างอยุธยาฯ ต้องคอยดูแลช้างของตนเอง และให้อาหารบ่อยครั้ง

นายสมพร เลี้ยงช้างเล็ก สลับกันต้อนรับนักท่องเที่ยว เชิญถ่ายภาพกับช้าง เวลาที่เราพักกันส่วนใหญ่ก็ช่วงเช้าและเที่ยง นอกนั้นนักท่องเที่ยวก็จะสลับกันมาตลอด เพราะช้างเล็ก คนชอบมาซื้ออาหาร นม ให้กิน ถ้าเราจะพักก็นำช้างไปผูกไว้ แล้วก็มานั่งเล่นที่เก้าอี้คอยดูช้าง นั่งหลับบ้าง สุขบุญหรี บ้าง ก็ว่ากันไป ถ้าจะไปไหนก็ฝากช้างเพื่อนความผูกไว้ หรือแม่บ้านคอยช่วยป้องกันนักท่องเที่ยว เข้าไปเล่นกับช้างโดยไม่มีคนดูแล

นายไพบ พักผ่อนอยู่บนแหงช้าง ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวก็นำอาหารมาให้ช้างกิน นั่งเล่น คุยกับเพื่อนความผูกด้วยกัน หลับบ้างเป็นครั้งคราว

การพักผ่อนหลังทำงาน

นายสมพร ไปขับรถมอเตอร์ไซด์เที่ยวกับเพื่อน ไปตลาดแกรนด์ ไปตลาดเจ้าพรหม ส่วนใหญ่ก็อยู่บ้านนอนพักผ่อน ชมโทรทัศน์ วิดีโอ

นายไพบ อยู่ที่บ้าน เลี้ยงหลาน

นายวิโรจน์ ช่วยภรรยาดูแล ลูก ๆ ทำกับข้าว วางก็ไปนั่งสนทนา ดื่มสุร่าบ้างเป็นครั้งกับเพื่อนความผูกด้วยกัน ส่วนไปเที่ยวข้างนอกไม่ไปแล้ว ห่วงลูก ๆ

นายพัน ช่วยภรรยาดูแลลูก ลูก 2 คน มีความสุขแล้ว ช่วยเขาบ้างเวลาเราทำงานเขาดูแลลูกตลอด เวลาเราพักก็ดูแลลูก ๆ

นายวิโรจน์ ลูกโตแล้วเขาช่วยตัวเองได้ ก็ใช้เวลาในการสนทนากับกลุ่มความผูกเพื่อสร้างความสามัคคี และการพักผ่อน

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านพฤติกรรมกรรมการพักผ่อน

ความผูกช่วงเมื่อทำงานที่วังช้างอยุธยาฯ แล เหนื่อย จะมีเวลาพักผ่อนระหว่างที่นักท่องเที่ยวไม่มีก็จะพักผ่อนอยู่บนแหงช้าง ด้วยกานอน การอ่านหนังสือ การพูดคุยกับเพื่อนความผูก

หรือมีบ้างลงมาพักผ่อนที่แก้อี๊พักของนักท่องเที่ยว และศาลาไทยริมน้ำ ส่วนการพักผ่อนเมื่อไป
ได้ไปทำงานส่วนใหญ่ก็ชมโทรทัศน์ วีดีโอ คิมสุรา

3.4 ด้านเศรษฐกิจ

นายใบ เงินเดือนตอนนี้ 3,500 บาท รายได้พิเศษก็ประมาณเดือนละ 3,000 บาท
ขึ้นไปเฉลี่ยต่อเดือนก็ 6,000 บาทขึ้นไป เงินเพียงพอ ภรรยาเป็นผู้เก็บออมเงิน

นายพัน เงินเดือนละ 6,000 บาท รายได้พิเศษก็ไม่มีนอกจากจะรับจ้างลงหล้า
กลางคืนครั้งละ 200 บาท อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง เงินเดือนก็ไม่พอเพียงค่าใช้จ่ายเพราะลูกกำลัง
กิน กำลังเรียน ภรรยาที่ช่วยหารายได้เสริมรับจ้างทั่วไป

นายวิระพงษ์ เงินเดือน 10,000 บาท ได้มากกว่าคนอื่น ๆ เพราะไม่มีรายได้พิเศษแต่หน้าที่
ที่ต้องรับผิดชอบลูกน้องมาก ภรรยาเขาจัดการบริหาร เป็นหนี้สินใครก็ภรรยาจ่ายให้และควบคุม
รายจ่าย หนี้สินก็หนี้ทางบริษัทวังช้างอยุธยา คือ ร่วมกับพี่น้อง ชื้อช้าง 1 เชือกก็ทยอยส่งไปเรื่อย
การใช้จ่ายก็หมดไปกับการกินเหล้า เบียร์กับลูกน้อง บัตรเติมเงินโทรศัพท์ ใช้มากโทรไปหาเพื่อน
ความขี้ขาง โทรหาลูกน้องความขี้ขาง

นายวิโรจน์ เงินเดือนก็เริ่มที่ 4,000 บาท และมีพิเศษคือ หางตัวไปบริการนักท่องเที่ยว
ก็ได้อยู่ 3-4 พันบาทต่อเดือน ถ้ามีงานนอกสถานที่คือไปงานตามสถานที่ต่าง ๆ ไปงานบวช
งานแสดงก็ จะได้มากกว่านี้ เฉลี่ยแล้วก็เดือนละ 8,000 บาท หนี้สินก็ต้องยืมไปให้
พ่อตา ทำนาและก็ทยอยส่งบริษัทวังช้าง ลูกเปิดเทอม ค่าใช้จ่ายเพิ่ม รายได้คงเดิมก็ต้อง
หมุนเวียนไป ถ้าเดือนไหนเหลือเก็บ ก็ฝากธนาคาร ส่งให้แม่ยาย พ่อตาซื้อวัวให้

นายเพ็ง เงินเดือน 4,000 บาท เลี้ยงช้าง 2 เชือก เงินเดือนภรรยาจะเป็นผู้
ควบคุมดูแล อาหาร และค่าใช้จ่ายทุกอย่างภรรยาเป็นผู้ดูแล หนี้สินก็มีบ้างเพราะต้องส่งเงินไปให้
พี่สาว ฝากลูกไว้ที่จังหวัดสุรินทร์ ส่งค่านมไปให้ เหล้าไม่กิน บุหรี่ไม่สูบ

นายสมพร เงินเดือน 3,500 บาท รายได้พิเศษของจากช้างเล็กต้องเชิญชวน
นักท่องเที่ยวถ่ายภาพครั้งละ 40 บาท สลับกันกับเพื่อนความขี้ขาง ในช่วงวันหยุด ก็จะมี
นักท่องเที่ยวมาก มีการโชว์ช้างเป็นทีม จะได้เงินพิเศษมากกว่าวันธรรมดา เฉลี่ยแล้วต่อเดือนก็ได้ไม่
ต่ำกว่า 3,000 บาท หนี้สินก็มีค่าส่งมอเตอร์ไซด์ เดือนละ 1,500 บาท เงินเหลือให้แม่บ้าง
ให้ภรรยาเก็บบ้างเพราะภรรยาต้องไปหาหมอ เงินไม่พอที่ยืมบริษัทวังช้างและก็ให้หักเงินเดือน
ไป ไม่กินเหล้า สูบบุหรี่ แต่ก็ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ค่าโทรศัพท์บ้าง ๆ

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านเศรษฐกิจ

ความขี้ขางมีรายได้เฉลี่ย 6,000 บาทหรือมากกว่าบ้าง จากเงินเดือนประจำและรายได้
พิเศษ มีหนี้สิน การเก็บออมเงินก็ไม่มี

3.5 ด้านสังคม สิ่งอำนวยความสะดวก ความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทร

นายใบ ในครอบครัวสิ่งอำนวยความสะดวก มีเกือบทุกอย่าง โทรทัศน์ พัดลมตู้เย็น โทรศัพทมือถือ ไม่มีอย่างเดียวคือ รถปิคอัพ ความผูกพันในครอบครัวดี ลูกหลานก็มาทำงานที่นี่ ส่วนความผูกพันกับลูกหลาน คนรอบหมู่บ้านข้างก็คุ้นเคยอยู่ด้วยกันมานาน

นายพัน สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านก็มีโทรทัศน์ ตู้เย็น ไม่มีเตารีด กับรถปิคอัพ ความคุ้นเคยก็อยู่มานาน แต่ไม่อยู่แค่ 2 ปี ความผูกพันน้อย ๆ ส่วนคนในวังข้างอยุธยา ก็คุ้นเคยกันดี ญาติพี่น้องทางบ้านก็ใช้โทรศัพท์เยี่ยมชมกันสะดวกกว่าแต่ก่อน เงินก็โอนได้สบาย

นายวีรพงษ์ สิ่งอำนวยความสะดวกมีครบ รถปิคอัพก็ของภรรยา ส่วนจะใช้ก็บริษัท มีเพราะส่วนใหญ่ไม่ได้ไปไหน ถ้าไปก็ไปกับครอบครัว ญาติพี่น้องก็น้อง 2 คนมาอยู่ด้วย พ่อแม่ ก็ติดต่อกันทางโทรศัพท์ ปิดเทอมก็ไปรับน้องชายมาอยู่ด้วย ส่วนความผูกพันกับกันดี คนรอบหมู่บ้านคุ้นเคยกับดี

นายเพ็ง สิ่งอำนวยความสะดวก มีครบหมดแหละแต่รถปิคอัพไม่มี มอเตอร์ไซค์ก็มี ของลูกอีก 1 คัน เขาผ่อนส่งกันเอง ความสัมพันธ์ครอบครัวดี ครอบครัวภรรยาก็ไม่ค่อยได้ไปหาแม่ยาย แต่ภรรยาเขาไปกับลูก ส่วนความผูกพันด้วยกัน ก็คุ้นเคยกัน แต่กับนักท่องเที่ยวเป็นคนไม่คุย ก็ได้แต่ยิ้ม ส่วนลูกที่อยู่สุรินทร์ ใช้โทรศัพท์ถามข่าวเอาเขาโตพอที่จะคุยโทรศัพท์แล้ว

นายวิโรจน์ สิ่งอำนวยความสะดวก มีครบทุกอย่าง รถปิคอัพไม่มีกับเขาหรอก มอเตอร์ไซค์ซื้อไว้บ้านนอก ก็เอามาไว้ใช้ส่งลูกไปโรงเรียน โทรศัพท์ก็สลับกับเมียใช้ ลูกสองคนมาอยู่ที่นี่ น้องและพ่อแม่ก็มาทำงานที่นี่แล้ว ไม่ต้องห่วง ส่วนพ่อตาแม่ยายภรรยาก็โทรศัพท์ไปคุย คนที่รอบหมู่บ้านข้างไม่ค่อยไปยุ่งเกี่ยวกับเขาหรอก ต่างคนต่างอยู่ เพื่อนความผูกพันส่วนใหญ่เพื่อนกัน กับรุ่นน้องสนิทสนมกันดี

นายสมพร มีแค่โทรศัพท์มือถือ รถมอเตอร์ไซค์ส่วนอย่างอื่น ๆ ก็ของพ่อแม่ ยังไม่แยกกันอยู่ ก็ใช้ของพ่อแม่

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านสังคม สิ่งอำนวยความสะดวก ความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทร

ความผูกพันมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกคน มีความรักความผูกพันกับครอบครัว เพื่อนความผูกพันและหน่วยงาน

3.6 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

นายใบ ความเชื่อเรื่องประเพณีและวัฒนธรรม ได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษ เลี้ยงช้างต้องการพญาครุฑประจำ จะเดินทางไปไหน ทำสิ่งใด จะบวชจะเรียนต้องบอกกล่าว มิฉะนั้นก็จะมีเหตุต่าง ๆ งานบวชต้องนำลูกไปร่วมงานบวชที่บ้านตากกลาง งานข้างสุรินทร์เป็นงานรวมพี่น้องข้าง

มีโอกาสก็ต้องไป ได้พบปะสังสรรค์กันระหว่างคนเลี้ยงช้างในชีวิตหนึ่งต้องไปงานช้างสุรินทร์ ศาลปะกำต้องกราบไหว้ ที่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวงครูอาจารย์หมอช้าง มาตั้งไว้ให้ความรู้ช้างก็ได้ กราบไหว้ งานแต่งงานลูกหลานก็ต้องกราบไหว้ศาลปะกำ ยังเคารพนับถือโบราณอยู่เหมือนเดิม

นายพัน ชีวิตของควาญช้าง สุรินทร์ทุกคนต้องได้มีส่วนในงานช้างสุรินทร์ต้องได้ไป ร่วมงานบวชหมู่ ก็บวชมาเหมือนกัน งานแต่งก็ต้องไหว้ผี งานตายญาติพี่น้องต้องไปร่วมงาน งานสำคัญทางศาสนาทั่วไปก็ทำบุญที่อุทยานนี้แหละการเช่นไหว้ศาลปะกำต้องกระทำกันอยู่ทุกวันเช้า เย็นเดินผ่าน ก็ต้องกราบไหว้

นายวีระพงษ์ ก็ต้องปฏิบัติเหมือนกันกับที่ลุงใบ

นายเพ็ง คนบ้านเดียวกัน การนับถือประเพณีวัฒนธรรมโบราณยังนับถือสืบกันมา

นายวิโรจน์ เคยประสบอุบัติเหตุกับช้างมาแล้วก็การผัดข้อห้ามที่บรรพบุรุษบอกกล่าวไว้ ดังนั้น สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริงก็ต้องเคารพและนับถือต่อไปและบอกลูกหลานไว้ตลอด เราทำมาหากิน กับช้าง ต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์บูชา

นายสมพร มาเลี้ยงช้าง ก็ได้ไปเที่ยวงานช้างสุรินทร์และก็ได้ไปเที่ยวหมู่บ้านช้าง ส่วนประเพณีวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็ได้ไปร่วมปกคติดูอยู่แล้ว ศาลปะกำก็เคารพนับ ถือเหมือนกับควาญทั่วไป

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ควาญช้างมีความเชื่อวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องศาลปะกำ

3.7 ปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่

นายใบ ปัญหาในเรื่องการทำงานไม่มี เลี้ยงช้างมาตลอดชีวิต ไม่ต้องไปหาอาหารให้ช้าง ทางวังช้างจัดหาให้ เพียงดูแลช้างให้ดีไปทำงานก็ได้เงินดี มีน้ำไฟฟ้าฟรี มีประกันสังคม ลูกหลาน ก็สามารถเดินทางมาเยี่ยมได้ง่ายขึ้น

นายพัน ภรรยาเป็นคนอยุธยา ใกล้พี่น้องเมีย ส่วนด้านที่อยู่ ๆ อย่งไรก็ตามคับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ถือว่าสบายพอควร การหาอาหารที่อุทยานสะดวกทั้งรถขายของ ตลาดนัด ใกล้ตัวเมื่อ สบายกว่าหลาย ๆ ที่ที่เคยอยู่ ภาษาที่ใช้ก็สบายภาษาที่บ้านภาษาสวย ภาษาลาว ภาษาไทย ก็ สลับกันไป การทำงานก็ไม่วุ่นวายเพราะเรามีหน้าที่เลี้ยง ก็เลี้ยงไปให้ดี การพักผ่อนก็ไม่ได้หนัก หนาอะไร เมื่อยก็พัก ป่วยก็ลาพัก

นายวีระพงษ์ บ้านหลังใหญ่ คิดเครื่องปรับอากาศให้ภรรยาแล้ว อาหารการกินก็สะดวก มีร้านค้าบริการ ลูกน้องจะกินอะไรก็สั่งเข้ามา การทำหน้าที่ของก็เป็นเรื่องประจำอยู่แล้วมีหนักบ้าง กรณีช้างตกมัน ก็ต้องเตรียมร่างกาย สติปัญญากับทีมงาน ฝึกควาญช้างให้รู้จักการอยู่กับช้าง

การเข้าใจข้าง สำหรับเรื่องข้างไม่ยาก การพักผ่อนก็เหมือนกัน เราไม่ได้ทำงานหนักทุกวัน เป็นการพักผ่อนไปในตัวอยู่แล้ว

นายเพ็ง สบายกว่าเก่าอยู่กับภรรยาและลูก ต่อห้องเพิ่มก็ไม่มีปัญหา อาหารภรรยาเป็นคนจัดหาจัดทำไม่ต้องห่วงบางครั้งก็ซื้อกินเอง การแต่งกายตามสบาย ถ้าไปทำงานก็แต่งตามระเบียบ หน้าที่การงานก็ไม่มีปัญหา ซ้างตมมันปีละ 2 ครั้ง ก็เมื่อตัวผู้ตมมัน ก็นำตัวเมียไปทำงานแทน การพักผ่อน การทำงานก็เป็นการพักผ่อนไปในตัว

นายวิโรจน์ ที่พักก็เหมาะสม ต่อห้องให้ลูก ๆ เขา และก็พอเพียงสำหรับพัก ส่วนใหญ่พวกเราจะอยู่นอกห้อง ทำงานกลางแจ้งมากกว่า อาหารการกินสะดวก ประกอบเองบ้าง ซื้อสำเร็จบ้าง ภาษาการสื่อสารก็สบาย ได้ทุกภาษาอยู่แล้ว การแต่งกายก็ปฏิบัติตามระเบียบไปทำงานใส่ชุดแดง วันหยุดต่างกายตามสบาย ใส่เสื้อข้างสีดำ การทำงานของเป็นไปตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ การพักผ่อนหย่อนใจก็ว่างก็หากิจกรรมทำ บ้างดูแลบ้านดูแลลูก ๆ ช่วยภรรยาเขา

นายสมพร พักกับแม่ ภรรยา การหาอาหารก็ไม่ยุ่งยากมีพร้อม ปัญหาต่าง ๆ ไม่มีเพราะถือว่าเป็นปกติ

สรุปผลการสนทนากลุ่มด้านปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่
 ความรู้ข้างไม่มีปัญหาด้านที่อยู่และการปฏิบัติหน้าที่ มีความพอเพียง เหมาะสม

3.8 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

นายใบ ปัญหาด้านนี้ถ้าว่าไปเท่าไรก็ไม่พอ เราต้องรู้จักประหยัดเองเก็บเงินที่ละเล็กละน้อยถึงจะมีเงินเก็บ ได้มากใช้มาก ค่ากินก็กินน้อยลง เหล้ายาที่เลิกแล้วเหลือแต่บุหรี่ยี่สิบไม่มี พออยู่พอกิน

นายพัน เงินเดือนไม่พอค่าใช้จ่าย ภรรยาที่ช่วยหา เพราะต้องรับภาระส่งลูกเรียน ค่าใช้จ่ายจิปาถะ ส่งพ่อแม่ที่บ้านนอกบ้าง แต่ที่พอหมุนไปเดือนต่อเดือน เงินเก็บไม่มี

นายวิระพงษ์ ยังมีภาระหนี้สินกับทางวังข้างอยุธยา ยืมเงินซื้อข้างพลาย 1 เชือกให้น้องชายเลี้ยงไว้เป็นสมบัติของตระกูล ตอนนี้อยู่ที่พัทยาหลายแสนบาทอยู่ เงินออมไม่เคยมีภรรยาเขาจัดการ เงินก็รวมส่งลูกเรียนหนังสือ มีลูก 2 คนต้องแบ่งเงินไปตามความเหมาะสม

นายเพ็ง เงินเดือน 6,000 บาท ก็ทำงานนอกได้บ้าง เช่น ไปงานบวช งานแสดงละคร ได้รางวัลพิเศษก็ให้ภรรยาเก็บ เพราะเขาดูแลค่าใช้จ่าย ต้องส่งเงินค่าดูแลลูกฝากไว้กับพี่สาวที่จังหวัดสุรินทร์ ส่วนหนึ่งก็ฝากธนาคารไว้

นายวิโรจน์ ปัญหาด้านรายได้ก็ถือว่าเหมาะสม แต่ต้องบริหารดี ๆ เงินเก็บก็ส่งให้พ่อตาแม่ยายซื้อวัว พอมีพอกินพอแล้ว ค่าใช้จ่ายก็มากอยู่แล้ว

นายสมพร ปัญหารายได้ ก็ได้มากอยู่ ได้มากก็ง่ายมาก เทียบบ้าง ตกแต่งรถมอเตอร์ไซค์บ้าง เงินเก็บก็ไม่มีเพราะส่วนใหญ่ถ้าเหลือก็ให้แม่ไป ค่าใช้จ่ายก็หมดไปกับค่าน้ำมันรถมอเตอร์ไซค์กับบัตรเติมเงินโทรศัพท์ หนี้สินก็ไม่มี

สรุปผลการสนทนากลุ่ม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ความทุกข์มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีหนี้สิน ค่าใช้จ่ายมาก ไม่มีเงินออม

3.9 ปัญหาด้านสังคม

นายใบ มีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างแล้ว แต่ก่อนไม่มีอะไรเลยก็ยังอยู่ได้ เดี่ยวนี้สบายไปหมด ดิที่ค่าไฟฟ้าไม่ได้จ่ายเอง ปัญหาครอบครัวก็ไม่มีแล้วลูกโตหมดแล้วมีครอบครัวแยกบ้านอยู่ เหลือแต่หลานที่มาอยู่ด้วยก็เลี้ยงไว้ ปัญหาที่พี่น้อง ญาติ ก็แก่แล้วต่าง ๆ คนต่างอยู่กันไป งานบวช งานตาย งานแต่งใครมาบอกก็ไปช่วยงานกัน คนในชุมชนก็ไม่มีปัญหาเราเป็นคนรุ่นพ่อรุ่นปู่แล้ว ทำตัวให้เด็กเขาเคารพนับถือดีกว่า

นายพัน ปัญหาไม่มีหรอก ก็พออยู่พอกิน มีงานก็ทำกันไป สิ่งอำนวยความสะดวกทั่วไปก็มี โทรศัพท์ก็มีไว้ให้ลูก ๆ ดู โทรศัพท์ก็ไว้โทรติดต่อญาติพี่น้อง อย่างอื่น ๆ ก็มีไม่มีแต่รถปิคอัพกับเขานั่นแหละ ไม่มีเงินเก็บ เก็บเงินซื้อช้างได้ 1 เชือก เลี้ยงไว้ไม่เกิน 2 เดือนก็ตายไปแล้ว ปัญหาที่ความทุกข์ด้วยกันก็มีแต่เด็ก มีแต่ขี้เกียจทำงาน ไม่รู้จักรับผิดชอบ ก็ต้องต่อว่ากัน หักเงินเมื่อไม่ทำงาน ก็มีทะเลาะกันบ้างเป็นไปตามกติกา ปัญหาที่ช้างไม่มีเลยเพราะเรารู้ว่าอะไรควรไม่ควร

นายวิระพงศ์ ปัญหาด้านต่าง ๆ ไม่มีเพราะเราเข้าใจปัญหาแล้วก็ทำใจ ก็จะสบายถ้าเราทุกข์ ก็ทุกข์อยู่คนเดียว ปัญหาที่ครอบครัวไม่มีต่างช่วยเหลือกัน ส่วนครอบครัวภรรยาที่มีบ้างที่เรา ออกไปเที่ยวกินเหล้า มีปาก มีเสียง เป็นเรื่องธรรมดา ส่วนเรื่องการบริหารงานทั่วไปก็เป็นธรรมดาของงานเมื่อมีงานต่าง ๆ ก็ต้องมีปัญหาต่าง ๆ เข้ามาก็แก้ปัญหาก็ไป คนในชุมชนสนิทสนมกันดี กับชาวบ้านก็ทักทายกัน มีงานต่าง ๆ ก็ไปร่วมกับเขาด้วย

นายเพ็ง ปัญหาด้านสังคม ไม่มีเพราะไม่ชอบยุ่งกับใคร พี่น้องทางภรรยาที่สนิทกันดี แต่ไม่รู้จะคุยอะไรกับเขา ส่วนกับพี่น้องความทุกข์ที่สนิทสนมกันดีรู้จักคุ้นเคยเพราะส่วนใหญ่ก็คนบ้านเดียวกัน สิ่งอำนวยความสะดวกก็มีเกือบครบทุกอย่าง ถ้ามีของใช้มากค่าใช้จ่ายก็มากตามตัว ก็มีไว้สำหรับใช้เท่านั้นก็พอ ปัญหาที่เจ้านายก็ไม่มี เขาสั่งงานเราก็ทำตามเท่านั้นก็พอ ไม่ต้องไปคิดแทน

นายวิโรจน์ ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ของไม่มีหรอกเพราะเรายู่มานาน เราเข้าใจคนมาก ก็มากปัญหาเพียงเราอย่าไปเพิ่มปัญหา ช่วยกันแก้ปัญหาก็เข้าใจปัญหา ก็ว่ากันไป เข้าออกที่นี้

3 ครั้งแล้ว เราเข้าใจหน่วยงาน เรารู้จักพอดี และทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุดก็ดีแล้ว มีเงินมากก็ใช้มาก มีน้อยก็ใช้น้อย รู้จักกิน รู้จักใช้ว่าก็อยู่ได้ทุกคน

นายสมพร ก่อนจะมาทำงานที่นี่ ก็มาเที่ยวที่นี่ประจำ รู้ว่าใครเป็นใคร ความผูกพันไหน เป็นอย่างไร ก็เข้าใจและก็ต้องทำงานในหน้าที่ของเรา เรามีหน้าที่เลี้ยงช้าง เราก็เลี้ยงช้างของเราไม่ ต้อง ไปยุ่งกับใคร คนในหมู่บ้านช้างสนิทสนมกัน ส่วนคนรอบชุมชน เกิดที่นี่ก็รู้จักกัน หมดไม่มีปัญหา ปัญหาด้านครอบครัวก็ไม่มีปัญหา

สรุปผลการสนทนากลุ่มปัญหา ด้านสังคม

ความผูกพันไม่มีปัญหา ด้านสังคม ด้านความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทรระหว่าง เพื่อนความผูกพัน ผู้บริหาร และชุมชนรอบหมู่บ้านช้างเพนียดหลวง

3.10 ปัญหา ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

นายไพบ ปัญหา ด้านวัฒนธรรมเราไม่มีเพราะที่นี่ก็เหมือนบ้าน มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกับ ที่บ้านก็คือ ศาลปะกำ เป็นที่สถานที่เคารพของคนเลี้ยงช้าง ส่วนงานบวชลูกหลาน ก็ไปที่บ้านดากลาง งานแต่งลูกหลาน ก็ไหว้ผีเหมือนกัน งานตายถ้าญาติพี่น้องคนสนิทเราก็ต้องไปช่วยงานกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีเรายังรักษาไว้เหมือนเดิม

นายพัน พ่อแม่ เคยพาทำเราก็ทำตาม ทำแล้วดี นับถือครูบาอาจารย์ ครูปะกำประเพณี โบราณทำตามสืบต่อกันมาคืออยู่แล้ว ถึงไม่ค่อยได้กลับบ้านเมื่อมีโอกาสก็ต้องทำ หรือมีเวลาว่าง ๆ ก็ทำไหว้ศาลปะกำถือว่าเป็นหน้าที่ งานบวช งานตายถือว่าเป็นธรรมชาติ

นายวิระพงษ์ การนับถือศาลปะกำนั้นต้องเคารพอย่างสูง เพราะเราอยู่กับช้าง ฝึกอยู่ตา ยายบรรพบุรุษเรานับถือว่า วัฒนธรรมและประเพณีต้องสืบสานต่อ ทำแล้วดีแก่ตัวเอง

นายเพ็ง ก็ทำตามเขานั้นแหละเหมือนกัน เคารพ แล้วก็ทำตาม

นายวิโรจน์ เมื่อมาเลี้ยงช้าง ก็ได้เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ จริง คือได้ประสบกับตนเองในเรื่อง ข้อห้ามเมื่อออกจากบ้านแล้วห้ามกระทำสิ่งใด แล้วไม่เชื่อก็ประสบกับตนเอง ต้องเคารพอย่างสูง เรื่องปะกำ และธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ทำแล้วดี ครอบครัวมีความสุขหาเงินหาทองง่าย

นายสมพร มาเลี้ยงช้างก็เห็นความผูกพันเขาไหว้ศาล และทำตามกันมา และก็เห็นเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่ความผูกพันที่เขาทำแล้วดี ไม่ดีก็พอรู้ ส่วนก็นับถือตามพี่ ๆ เมื่อเขาทำแล้วดี นับถือ แล้วดีก็ทำตาม

สรุปผลการสนทนากลุ่มปัญหา ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ความผูกพันไม่มีปัญหา ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ยังสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี ดังเดิม

สรุปผลการดำเนินวิถีชีวิตและปัญหาของควาญช้าง จากการสนทนากลุ่ม ปรากฏผลดังนี้

1. ด้านวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ประกอบด้วย

1.1 ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ พบว่าควาญช้าง มีภูมิลำเนาเดิมจังหวัดสุรินทร์ เป็นคนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาบ้าง มีครอบครัวแล้ว การศึกษาชั้นระดับประถมศึกษา มีอาชีพทำนา รับจ้าง และเคยเลี้ยงช้างมาก่อน ก่อนมาทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด เลี้ยงช้าง ที่บ้านเดิมและสถานที่ปางช้างอื่น ๆ มาก่อน มีประสบการณ์ และฝึกเป็นควาญช้างที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด ควาญช้างมีครอบครัวพักอาศัยบ้านเดี่ยว ควาญช้างโสดอยู่ห้องแถว มีบ้างที่เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพักอาศัยที่บ้านของตนเอง มีหน้าที่เลี้ยงช้าง ให้อาหาร ให้น้ำ ดูแลรักษาสุขภาพช้าง ควาญช้างใหญ่นำไปทำงานบริการนักท่องเที่ยว ควาญช้างน้อยจะต้องฝึกสอนช้างและนำช้างไปแสดงความสามารถ ควาญช้างพลายตัวใหญ่ จะอยู่ที่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวง มีเงินเดือนมากกว่าแต่รายได้พิเศษไม่มี ควาญช้างที่มีครอบครัวแล้วจะประกอบอาหารเอง ควาญช้างที่โสด จะซื้อรับประทาน อาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารภาคกลาง จัดหาและซื้อได้ง่ายมีจำหน่ายในหมู่บ้านและตามตลาดนัด ควาญช้างแต่งกายตามอัธยาศัย เมื่อไปปฏิบัติหน้าที่ ที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด จะมีชุดเครื่องแบบ ถ้ามีงานนอกสถานที่ ก็จะมีเสื้อสีดำ กางเกงสีแดง ควาญช้างเมื่ออยู่กับครอบครัว หรือเพื่อนควาญช้างจะพูดภาษาท้องถิ่นของตนเอง ได้แก่ ภาษาส่วย ภาษาลาว เมื่อทำงานก็จะใช้ภาษาไทยภาคกลาง สื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศสามารถพูดได้เป็นบางคน นอกนั้นก็ไม่ได้พูดใช้ภาษาท่าทาง ควาญช้างเมื่อทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด จะมีเวลาพักผ่อนระหว่างที่นักท่องเที่ยวไม่มีก็จะพักผ่อนอยู่บนแคร่ช้าง ด้วยการนอน อ่านหนังสือ พูดคุยกับเพื่อนควาญช้าง หรือลงมาพักผ่อนที่เก้าอี้พักของนักท่องเที่ยว และศาลาไทยริมน้ำ ส่วนการพักผ่อนเมื่อไม่ได้ไปทำงานส่วนใหญ่ก็ชมโทรทัศน์ วิดีโอ

1.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่าควาญช้างมีรายได้เฉลี่ย 6,000 บาทหรือมากกว่าบ้าง จากเงินเดือนประจำและรายได้พิเศษ มีหนี้สิน ไม่มีการเก็บออม

1.3 ด้านสังคม พบว่าควาญช้างมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกคน มีความรักความผูกพันต่อครอบครัว กับเพื่อนควาญช้าง กับช้างและหน่วยงาน

1.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่าควาญช้างมีความเชื่อวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม และสืบทอดมาถึงปัจจุบันโดยเฉพาะเรื่องศาลปะกำ

2. สรุปปัญหาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด ประกอบด้วย

2.1 ปัญหาด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ พบว่าควาญช้างไม่มีปัญหาด้านที่อยู่และการปฏิบัติหน้าที่ มีความพอเพียง เหมาะสม

2.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พบว่าควาญช้างมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีหนี้สิน ค่าใช้จ่ายมาก ไม่มีเงินออม

2.3 ปัญหาด้านสังคม พบว่าควาญช้างไม่มีปัญหาด้านสังคม ความสัมพันธ์ ความรัก ความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนควาญช้าง ผู้บริหาร และชุมชนรอบหมู่บ้านช้างเพนียดหลวง

2.4 ปัญหาด้านวัฒนธรรม พบว่าควาญช้างไม่มีปัญหาด้านวัฒนธรรมและประเพณี ยังสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์วิถีชีวิตของควาญช้างจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

4.1 ด้านสภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติงาน ควาญช้างส่วนมากเป็นโสด อายุระหว่าง 20-29 ปี ส่วนที่มีครอบครัว และมีอายุในช่วงวัยทำงานตั้งแต่อายุ 30 ปีขึ้นไป ควาญช้างที่โสด จะพักห้องแถว ห้องติดกันขนาดห้องกว้าง 2.4 ขว 3.6 เมตร ส่วนควาญช้างที่มีครอบครัวจะพักบ้านเดี่ยวเป็นหลังมีขนาดเท่ากับห้องแถว แต่ปลูกเป็นหลังเดี่ยว มีพื้นที่ห่างกันแต่ละหลัง 3 เมตร บางหลังก็เว้นที่ไว้ต่อห้องเพิ่มขึ้นอีกกรณีมีลูก ๆ อยู่ด้วย ห้องแถวมีจำนวน 12 ห้อง บ้านเดี่ยวจำนวน 30 หลัง ห้องอาบน้ำ และห้องสุขาสำหรับควาญช้าง ใช้ร่วมกัน บ้านบางหลังต่อห้องน้ำสำหรับใช้ส่วนตัวได้ น้ำประปา ไฟฟ้า โดยวังช้างอยุธยา แลเพนียด เป็นผู้จ่าย ควาญช้างทุกคน จะได้รับสิทธิในการทำประกันสังคม หลังจากเริ่มทำงานแล้ว 3 เดือน การปฏิบัติงานในหน้าที่กิจวัตร

ประจำวันของควาญช้างจะตื่นนอนแต่เช้าประมาณ ห้านาฬิกา ควาญช้างตื่นนอนไม่พร้อมกัน จะไปหาช้างที่หลัก โดยมีมิดเหน็บเอว ตะขอ คลาด ไม้กวาด จากที่บ้าน และแวนำกระสอบ (ผ้าใบกระสอบขนาดกว้าง 2 เมตร ยาว 2 เมตร) ไปด้วยบางคนแวนำดินสับประรด 2-3 ต้น ไปด้วย เดินไปที่ผูกช้าง ส่งเสียงเรียกช้าง เรียกชื่อช้าง 2-3 ครั้ง ช้างจะยืนอยู่แล้ว (ตื่นนอนแล้วยืนนิ่ง) เพื่อให้ช้างหันมาหาแล้วโยนสับประรดให้ไปสถานที่สะอาดไม่ถูกมูลช้างเพื่อให้ช้างได้กินอาหาร ใช้คราดรวมมูลช้างและเศษอาหารช้างมาใส่กระสอบ และใช้ไม้กวาดเพื่อให้เรียบร้อยอีกครั้ง เมื่อกวาดมูลช้างและเศษอาหารเรียบร้อยแล้ว ก็จะแกะโซ่ช้างที่หลัก นำช้างไปอาบน้ำที่แม่น้ำลพบุรี ซึ่งแม่น้ำลพบุรีอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 400 เมตร ส่วนควาญช้างบางคนตื่นสายก็จะนำช้างมาอาบน้ำที่ลานอาบน้ำ มีปั้มน้ำอัดฉีดเพื่อล้างดินออกจากช้าง ซึ่งใช้อาบน้ำได้ครั้งละ 1 เชือก

ภาพประกอบ 28 อาบน้ำช้างที่ลานอาบน้ำและช้างอาบน้ำที่แม่น้ำลพบุรี
เมื่อนำช้างไปอาบน้ำเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำช้างมาแต่งตัวที่อาคารแต่งตัวช้าง อาคาร
แต่งตัวช้าง เป็นอาคารทรงไทยยกสูง 3 เมตร ได้ดูแลโลงมีราวกันสำหรับผูกช้าง ช้างยืนได้
20 เชือก

ขั้นตอนการแต่งกายช้างพร้อมอุปกรณ์ มีดังนี้

ควาญช้างก็จะนั่งบนส่วนคอช้าง เพื่อนำอุปกรณ์แต่งตัวช้าง ซึ่งประกอบด้วยพรมรองหลัง
(พรมเก่า กระสอบข้าว) เพื่อรองรับน้ำหนักจากเหย่ง เมื่อปูพรมรองหลัง จำนวนพื้นที่รองหลัง
จะไม่เท่ากัน (อยู่ที่ขนาดความหนาของพรม) ซ้อนกันหลายชั้นตั้งแต่ 5 ชั้นเป็นต้นไป ควาญช้าง
จะนำผ้าคลุมหลังช้างปูทับที่พรม ขนาดกว้าง 100 เซนติเมตร ยาว 250 เซนติเมตร นำเหย่ง
(กูบ) หรือเรียกว่า เก้าอี้บนหลังช้าง ผูกยึดกับตัวช้างด้วยเชือกสายรัดประโคน (เสียงเรียกคล้ายสาย
รัดประคดพระ) หรือเข็มขัดรัดเอวช้างกับเหย่ง เมื่อผูกเหย่งกับช้างเรียบร้อยแล้ว ก็วางแคร่ไม้ไผ่
สานกับเบาะรองนั่ง สีแดง หมวกสวมของควาญช้าง พร้อมด้วยผ้าคลุมหน้า วางบนเหย่ง

ภาพประกอบ 29 อาคารแต่งตัวช้างก่อนไปทำงานและเก็บอุปกรณ์หลังจากทำงาน

เมื่อควาญช้างแต่งตัวช้างเสร็จ ผู้คนช้างไว้ที่ราวเหล็กและนำอาหารช้างมาให้กิน (ต้น สับปะรด) ช้างจะยืนกินอาหารรอควาญช้าง ควาญจะไปทำภารกิจส่วนตัว อาบน้ำแปรงฟัน แต่งตัว ด้วยชุดทำงาน สีแดงขลิบสีเหลือง (คล้ายชุดทหารโบราณ) ผ้าสีเหลืองคาดเอว มีครี๊ดไว้ที่เอว สำหรับควาญช้างพลายต้องมีทุกคน ช้างฟังไม่มีก็ได้ แต่เป็นบางเชือกเพราะช้างบางเชือกก็มีนิสัย ระวังต้องมีมีคนเหน็บไว้ รองเท้าสานสีดำ

ภาพประกอบ 30 รถบรรทุก 12 ล้อรับส่งช้างไป – กลับที่ทำงานและงานนอกสถานที่

เมื่อควาญช้างทำภารกิจส่วนตัวเรียบร้อยแล้วจะไปขึ้นช้างขึ้นรถบรรทุกขนาด 12 ล้อ เพื่อเดินทางไปทำงาน รถจะจอดรอหน้าหมู่บ้าน ท้ายรถจะทำเป็นที่ลาดเอียง สามารถให้ช้างเดิน ขึ้นรถได้ รถ 1 คันช้างขึ้นได้ 4 เชือก สำหรับช้างใหญ่หรือช้างใหญ่ผสมช้างเล็กได้ถึง 6 เชือก ใน 1 เที่ยว โดยที่ควาญช้างก็จะนั่งที่คอช้างหรือแหงช้าง ใช้ระยะเวลาเดินทางจากหมู่บ้านช้าง เพนียดหลวง ไปตามเส้นทาง ผ่านวัดเจดีย์แดง วัดสามวิหาร วัดแม่นางปลื้ม วัดอินทาราม วัด วงษ์ฆ้อง ผ่านสี่แยกวัดราชประดิษฐฐาน สี่แยกโรงเรียนอนุบาลพระนครศรีอยุธยา ผ่านหน้าวัด ราชบูรณะ วัดมหาธาตุ วงเวียนน้ำพุ เลี้ยวขวาผ่านโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย บึงพระราม วงเวียน ศาลหลักเมือง จอดรถด้านข้างศาลหลักเมือง ควาญช้างนำช้างลงจากรถควาญช้างจะนำช้างเข้าลาน ขึ้นช้างใหญ่พร้อมกับผูกช้างใหญ่

พร้อมกับผูกช้าง นำอาหารช้างมาให้ช้างกิน ได้แก่ หญ้าแพงโกล่า ต้นสับปะรด ซึ่งทางวังช้างอยุธยา จะเตรียมอาหารไว้ให้แต่ละวันใส่รถกะเทาะไว้ ระหว่างนี้ช้างจะยืนกินที่ลานผูกช้าง ควาญช้างจะไป รับประทานอาหารเช้า ที่ร้านอาหาร น้ำปลื้ม ซึ่งตั้งอยู่ที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด เป็นร้านค้า สวัสดิการพนักงาน หรือควาญบางคน จะนำอาหารไปจากบ้านไปรับประทานกับครอบครัวเอง ซึ่ง ควาญบางคนมีภรรยาอยู่ด้วยกันและไปทำงานเป็นแม่บ้าน นำอาหารไปรับประทานกันเองควาญช้าง ทุกคน จะสลับกันรับประทานอาหารเช้า เวลา 9.00 น. ได้เวลาเริ่มงาน เมื่อมีนักท่องเที่ยวซื้อบัตร นั่งช้าง จะจัดลำดับเป็นคิว ที่ลงชื่อมาทำงานไว้ช้าง 1 เชือกจะให้นักท่องเที่ยวที่นั่ง 2 คน ถ้า

เป็นชาวต่างประเทศมาเป็นคณะ นักท่องเที่ยวจะจับคู่กันเองและมีคนดูแลก็จะช่วยอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติตนบนหลังช้าง นักท่องเที่ยวชาวไทย ก็เช่นกัน จะนั่งช้างคู่บ้างและคนเดียวบ้าง นักท่องเที่ยวไม่สามารถเลือกช้างได้ ต้องไปตามลำดับส่วนมากแล้วนักท่องเที่ยวจะมาที่บริษัททัวร์ เป็นชาวญี่ปุ่น และชาวยุโรป ชาวไทย ก็จะมีมากในช่วงเสาร์ อาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์ บัตรนั่งช้างก็มีหลายราคา ส่วนมากจะนั่งระยะสั้น ประมาณ 10 นาทีและถ้าเป็น 30 นาที ความรู้ช้างจะไม่ค่อยรับ จะพยายามบ่ายเบี่ยงเช่นเข้าห้องน้ำ เพราะใช้เวลานานกว่าเพราะในเวลา 30 นาทีเพื่อนควาญบางคนได้ถึง 3 เที่ยวการควบคุมช้างระหว่างเดินรับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวขึ้นช้าง แล้วจะมีการตรวจสอบให้นักท่องเที่ยวขยับให้น้ำหนักเฉลี่ยไม่ให้น้ำหนักเอนไปทางใดทางหนึ่ง เมื่อตรวจสอบแล้วก็จะไปยืนสักพักให้ช้างภาพประจำวังช้างอยุธยา ได้บันทึกภาพให้นักเที่ยวเมื่อกลับมาก็จะได้เลือกภาพและอัดภาพไปเป็นที่ระลึก ระหว่างเส้นทางควาญช้างก็จะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวไปบ้าง บ้างก็ไม่พูดเลย ควาญบางคนสามารถพูดภาษาญี่ปุ่น ภาษาอังกฤษได้ ก็ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ ควาญช้างเล็กจะสลับไปทำงานอาทิตย์ละ 4 เชือก ที่ไปทำงานที่วังช้างอยุธยา แลเพนียด ช้างจะสลับกันเป็น 2 ชุด ควาญช้าง มีหน้าที่คอยเชิฐชวนนักท่องเที่ยวบันทึกภาพความน่ารักกับช้างน้อยเป็นที่ระลึก โดยใช้กล้องถ่ายภาพของนักท่องเที่ยวเอง ควาญจะพูดภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษเป็น เฉพาะคำเชิฐเช่น “เชิฐถ่ายภาพกับช้างน้อย 40 บาท” ควาญช้างจะสั่งให้ช้างทำการแสดงความสามารถ เช่น เดิน สองขา สามขา ใส่หมวกให้นักท่องเที่ยว เป่าเม้าท์ออร์แกน การแสดงนี้จะเป็นเพียงสั้น ๆ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวตื่นตื่นและประสงค์จะบันทึกภาพช้างด้วย ส่วนวันเสาร์ อาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์ ควาญช้างเล็ก จะมีทีมงานเปิดเครื่องเสียงและผู้พากย์ บรรยายเป็นการแสดงความสามารถช้างน้อย แสดงเป็นรอบ การแสดง ทุกชั่วโมงสลับกับต้อนรับนักท่องเที่ยว ลำดับการแสดงเริ่มตั้งแต่ การเดินพาเหรด ให้ช้างเดินจับหาง เดินเป็นวงกลม 3 รอบ สวัสดิ์ท่านผู้ชม ช้างนั่งกันอยู่กับพื้นสองขาหน้ายก งวงยกขึ้น เป็นท่าจีบสาว ผู้พากย์จะพูดไปเรื่อย ๆ แล้วให้ช้างพูดออกเสียงให้สัมพันธ์กัน เช่น “น้องช้างชอบคนใส่เสื้อสีชมพูหรือไม่” ควาญจะสั่งช้าง ช้างจะออกเสียงทำให้ผู้ชมตบมือว่าช้างแสนรู้ การแสดง เดิน 2 ขาหลัง 2 ขาหน้ายก การเดินประกอบเสียงเพลง การเป่าเม้าท์ออร์แกน ใส่หมวกसानให้นักท่องเที่ยวด้วยการเดิน 2 ขา เล่นธูลาฮูบ ใส่วงแล้วเดินประกอบเพลง บางเชือกก็เดิน สองขาหลังก้นบิดไปบิดมา บางเชือกโยกหัวไปมา มีเอกลักษณ์ของแต่ละเชือก นักท่องเที่ยวก็ปรบมือประกอบจังหวะ ทำให้นักท่องเที่ยวสนุกสนานไป หลังจากจบการแสดง ควาญช้างก็จะนำช้างมาให้นักท่องเที่ยวได้บันทึกภาพ และรับทิปไป เชิฐชวนซื้ออาหาร และให้นมช้าง

พฤติกรรมมารับประทานอาหาร

ความรู้อาหารที่มีครอบครัวแล้วจะประกอบหาอาหารเอง ซึ่งแต่ละบ้านจะมีเครื่องประกอบอาหาร มีหม้อหุงข้าวไฟฟ้าและเตาไฟฟ้า เตาแก๊ส ถ้าเป็นความรู้อาหารที่ยังโสด ก็จะไม่ประกอบอาหาร กินเอง จะซื้อกินซึ่งมีร้านค้าอยู่ในหมู่บ้าน ชื่อร้านคุณก๊ก เป็นร้านอาหารตามสั่ง ประเภทของอาหารที่รับประทานกันจะเป็นอาหารภาคกลาง ตลาดนัดหน้าหมู่บ้านข้างจะมีในวันพฤหัสบดี และวันอาทิตย์ ความรู้อาหารก็จะซื้ออาหารมารับประทานได้ และในทุกเช้าจะมีรถบัสปรับอากาศมาขายในช่วงของทุกเช้า ความรู้อาหารก็จะซื้อกับข้าว หรืออาหารสำเร็จรูปไว้กิน และมีรถมอเตอร์ไซด์ ใส่ตะกร้าด้านหลังจำหน่ายอาหารเช้าตั้งแต่กาแฟ ปาท่องโก๋ ข้าวเหนียวหมูปูด เนื้อทอด ข้าวมันไก่ ขนมหลากหลายมาจำหน่าย ซึ่งมีขายประจำ บ้างก็เลือกซื้อแต่กับข้าว หุงข้าวเอง กลุ่มที่ไม่มีครัว ก็จะซื้ออาหารสำเร็จรูปไว้เลย ความรู้อาหารเมื่อไปทำงาน ที่วังช้างอยุธยา มีครอบครัวก็จะหุงข้าวมาเองบ้าง ทำกับข้าวมาจากบ้านบ้าง ซื้อกับข้าวและหุงข้าวมาพร้อม เพียงมารับประทานอาหารเช้าที่ทำงาน เมื่อเหลือก็จะเก็บไว้รับประทานมื้อกลางวันต่อ กลุ่มที่มีได้ประกอบอาหารรับประทานก็จะ รับประทานที่ร้านอาหารน้ำปลี้ม หรืออาหารรถเข็น มีส้มตำอาหารอีสาน ข้าวเหนียว ไก่ย่าง ก๋วยเตี๋ยว

พฤติกรรมกรรมการแต่งกายของความรู้อาหาร

ความรู้อาหารเมื่อไปทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด จะมีชุดแต่งกายที่ทางวังช้างอยุธยา แล เพนียด เตรียมไว้ให้คือ เสื้อแขนยาวสีแดง กางเกงสีแดง เป็นชุดคล้ายทหาร โบราณ มีผ้าคาดเอว สีเหลือง รองเท้ายางสีดำ พกมีคากาดอว มีตะขอกทุกคน มีกระเป๋าแขวน สำหรับเก็บเครื่องใช้ส่วนตัว เช่น กระเป๋าเงิน หางตัว ฯลฯ เมื่อทำงานจะต้องมีบัตร เขียนชื่อข้างและความรู้เป็นภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น ติดไว้ที่ด้านหลังเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้อ่านชื่อ เมื่อนักท่องเที่ยวมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้อาหารด้านต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวบอกเจ้าหน้าที่ได้โดยบอกชื่อข้างที่ป้ายคอก่อนและหลังทำงานความรู้อาหารจะแต่งกายด้วยชุดปกติธรรมดา วิทยุรุ่นที่ใส่กางเกงยีนส์ รองเท้ายาง เสื้อยืดหลากหลายสีตามถนัด ในช่วงกลางคืนบ้างก็ใส่โคร่ง ของทางภาคอีสาน ถอดเสื้อ กางเกงขาสั้น ส่วนมากจะไม่ใส่รองเท้า เกิดจากความเคยชิน ช่วงที่ขี่ข้างจะไม่ใส่รองเท้า การจัดซื้อจัดหาชุดใส่นั้นความรู้อาหารจะหาซื้อได้ตามตลาดนัด งานเทศกาลบึงพระราม ไม่นิยมที่จะไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า

ความรู้อาหารทุกคนจะมีภารกิจอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นยามรักษาความปลอดภัย ที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด วันละ 2 คนจะเป็นเวรประจำเมื่อหยุดไม่ได้ทำงานจะต้องเป็นเวร มีหน้าที่คอยดูแลระหว่างทางที่ช้างเดินบริการนักท่องเที่ยว มีจุดพักของความรู้อาหารรักษาความปลอดภัยจะอยู่ที่ริมสระน้ำ วัดพระรามและหน้าวิหารพระมงคลบพิตร จะให้ใส่ชุดเสื้อยืดสีดำแขนยาว เสื้อสกรีนเป็นรูปช้างสีขาว บนพื้นสีแดง กางเกงขาสั้นตามสะดวก พกมีคและวิทยุสื่อสารมีหน้าที่คอยสังเกตพฤติกรรมของช้างในกรณีตกใจเหตุการณ์ต่าง ๆ วังช้างอยุธยาฯ มีจักรยานเป็นพาหนะกรณีจะกินข้าว เข้า

ห้องน้ำ ดังนั้นควาญช้างก็จะใส่เสื้อยืดสีดำ สกรีนช้างสีแดงกันทั่วไป หรือเมื่อมีเหตุการณ์หรือกิจกรรม นอกสถานที่ ทีมงานควาญจะใส่เสื้อช้างสีดำไป ถือว่ารู้กันว่าใส่เสื้อทีมงานเพื่อไปปฏิบัติงาน

พฤติกรรมสื่อสาร

การใช้ภาษากับกลุ่มควาญด้วยกัน จะพูดภาษาท้องถิ่นเดิม คือ ภาษาส่วยจะมากที่สุด ภาษาเขมรมีบ้าง ซึ่งควาญก็จะรู้กัน และทั่วไปที่ใช้ภาษาอีสาน (ภาษาลาว) ได้ทุกคน แม้กระทั่งควาญที่เป็นคนภาคกลางก็จะฟังออกแต่พูดไม่ได้ ด้วยความเคยชิน การใช้ภาษากับบุคคลทั่วไปและชุมชนก็จะใช้ภาษาไทยภาคกลาง ในการสื่อสาร และถ้าคนทั่วไปสามารถพูดภาษาอีสาน (ภาษาลาว) การใช้ภาษากับผู้บริหรก็จะเป็ภาษาไทย (ภาคกลาง) และภาษาที่ใช้กับนักท่องเที่ยวก็จะแล้วแต่ความถนัด

ของแต่ละคน ซึ่งมีนักท่องเที่ยวชาวไทยพูดภาษาไทยภาคกลาง ถ้าเป็นชาวต่างประเทศ ควาญช้างสามารถพูดภาษาต่างประเทศได้ 3-4 คน

พฤติกรรมการพักผ่อน

ควาญช้างส่วนมากจะอยู่กับช้าง ระหว่างที่รอบริการนักท่องเที่ยว ควาญช้างสามารถไปในบริเวณวังช้างอยุธยาฯ ห้ามออกนอกสถานที่ ต้องขออนุญาต ช้างต้องมีคนดูแลเมื่อไปไหนต้องถือช้างกับราวผูกไว้ การพักผ่อนของควาญช้างวัยรุ่นไม่มีครอบครัว ส่วนมากจะฟังเพลงจากโทรศัพท์พูดคุยโทรศัพท์ นั่งคุยกับเพื่อนควาญชื่อขนมขบเคี้ยวมารับประทานที่ศาลาทรงไทยริมน้ำ ควาญบางคนนอนหลับบนแหงช้าง

ภาพประกอบ 31 การพักผ่อนของควาญช้างเมื่อว่างจากการรับนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมหลังจากปฏิบัติงาน

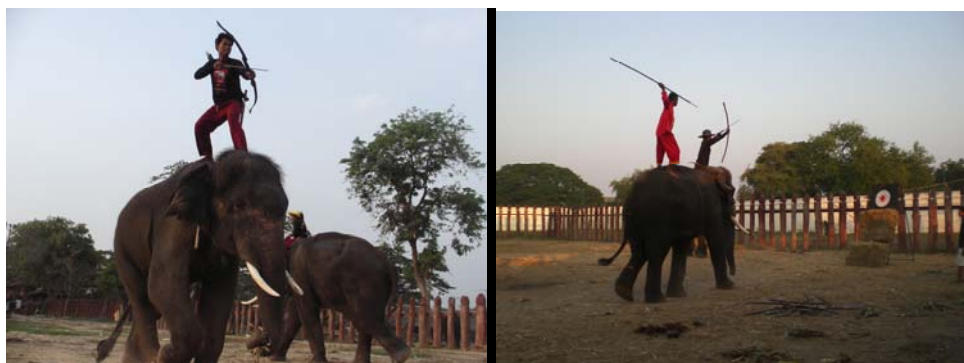
เวลาเลิกงาน เริ่มตั้งแต่เวลา 17.00 น. ควาญช้างและช้างพลายที่มีความสามารถในการแสดง ได้แก่ พลายงาทอง พลายคชราช พลายบ๊ิก พลายคชาเลิศฟ้า พลายนำโชค พลายกึ่งแก้ว จะกลับมาฝึกซ้อมการแสดง ณ ลานฝึกช้างที่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวง ก่อนช้างเชือกอื่น ๆ

ควาญช้างเดินทางกลับมาหมู่บ้านช้างเพนียดหลวงเมื่อลงจากรถแล้ว ก็จะนำช้างมาที่หน้าศาลปะกำ ทำความเคารพ ส่วนช้างก็จะขงวงพร้อมกับก้มศีรษะ ควาญช้างจะนำช้างไปถอดเครื่องแต่งกาย แห้ง ผ้าคลุม ไม้ที่อาการเก็บแห้ง ช้างที่ต้องลงสนามฝึกก็นำช้างไปกินน้ำ ส่วนช้างเพศเมียหรือช้างเชือกอื่น ๆ ก็จะไปลงน้ำ นำช้างไปผูกที่หลักนอน ควาญก็จะนำรถเข็นไปใส่ต้นสับประรด หญ้า อาหารช้าง ฟางข้าวแห้งอัดเป็นก้อน ไปที่หลักเพื่อให้อาหารเย็น

ภาพประกอบ 32 การฝึกช้างแสดงในท่าต่าง ๆ เช่นยุทธหัตถี หมอบคลาน ฝึกรบ

ควาญช้างที่ต้องฝึกซ้อมการแสดง การฝึกซ้อมช้างเพื่อการแสดงยุทธหัตถี งานถ่ายภาพยนตร์ ละครและงานอื่น ๆ การฝึกนั้นฝึกทั้งควาญและช้าง เพื่อให้ชำนาญและสร้างความคุ้นเคยระหว่างควาญและช้างให้มากขึ้น ฝึกตั้งแต่ การฝึกช้างเดินพร้อมเพียง เดินสวนสนาม ฝึกช้างให้หมอบ ควาญทรงตัวบนหลังช้าง ในการยิงธนู ฟุ้งหอก ฟันง้าว และต่อสู้ในระหว่างยุทธหัตถี

ภาพประกอบ 33 ความช่างทรงตัวบนตัวช่างยิงธนู และฝึกพุ่งหอก

4.2 ด้านเศรษฐกิจ

จากการสังเกตการณ์ประชุมประจำสัปดาห์ ความช่างมีรายได้ประมาณ 3,500–5,000 บาทต่อเดือน ซึ่งอยู่ที่ความสามารถของความช่างและระยะเวลาการทำงาน รายได้พิเศษของความช่างจากการบริการนักท่องเที่ยวจะมีหางตัวคือไปรับบริการนักท่องเที่ยว 1 เที่ยวจะได้บัตรไว้ บัตร 1 ใบต่อ 1 คน มีมูลค่าราคา 7 บาท ความช่างก็จะเก็บบัตรนี้ไว้ วันจันทร์ตอนค่ำที่หมู่บ้านช่างเพนียดหลวง ก็จะนำหางตัวมากแลกเงิน ถือเป็นวันประชุมพนักงานความช่าง พุดคุยกับปัญหาเรื่องงานและจะเป็นวันที่กำหนดช่างทำงาน เงินพิเศษเฉลี่ยต่อคนต่อสัปดาห์ประมาณ 1,200 บาทขึ้นไป รายได้จากช่างน้อย ก็คือ ช่างน้อยจะแบ่งออกเป็น 2 ชุด ชุดหนึ่งทำงาน 1 อาทิตย์แต่ละอาทิตย์จะมีช่างน้อยทำงาน วันละ 4 เชือก มีหน้าที่คอยเชิญนักท่องเที่ยวถ่ายภาพกับช่างคิดค่าบริการคนละ 40 บาท โดยสลับกันทำงานเงินทั้งหมดจะนำมารวมกันและเฉลี่ยกันโดยต้องหักให้ช่าง 2 ส่วนคือหารด้วย 5 เก็บไว้เป็นค่าอาหารช่าง ค่าเช่าช่าง เพราะช่างน้อยไม่ต้องลงทุนเพียงแต่งตัวแล้วก็เชิญชวนนักท่องเที่ยวถ่ายภาพ ที่ระลึกด้วยเท่านั้น ส่วนวันเสาร์ วันอาทิตย์ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ จะมีการโชว์ช่างน้อยเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม รายได้ก็จะมาจากเงินทิป ระหว่างชมการแสดง และหลังการแสดงความช่างน้อยจะเชิญ นักท่องเที่ยวตลอดทั้งช่าง คิดค่าธรรมเนียม คนละ 20 บาท ก็สามารถสร้างรายได้ให้กับช่างน้อยได้ดีทีเดียว ส่วนหลังจากการแสดงแล้ว ความช่างจะเชิญชวนนักท่องเที่ยวซื้ออาหารให้ช่างน้อยและซื้อนมเพื่อเป็นรางวัลให้กับช่าง สามารถสร้างรายได้พิเศษนอกเหนือจากเงินเดือน การยืมเงินของความช่างระหว่างเพื่อนความช่างด้วยกัน วันจันทร์ก็คืนกันเป็นอย่างนี้ บางครั้งใครออกเงินซื้อของกินก่อน ก็ช่วยเหลือกัน จาก การสังเกตที่ร้านอาหารน้ำปล้มหรือร้านอาหารที่หมู่บ้านช่างเพนียดหลวง ความช่างจะเชื่อของ ก่อนโดยไม่มีเงินสด ให้ลงบัญชีไว้เมื่อถึงวันจันทร์ก็จะเป็นวันที่เจ้าหน้าที่วังช่างอยุธยา จะหักเงิน ให้กับร้านค้าก่อน เงินค่าใช้จ่ายความช่างจะหมดไปกับการกิน อาหาร เหล้า เบียร์ บุหรี่ บัตรเติมเงินโทรศัพท์ และในบางครั้งต้องยืมเงินบริษัทส่งให้กับครอบครัวทางบ้าน หรือพ่อ แม่เพื่อส่งไป ให้จ่ายค่าทำนาข้าว

4.3 ด้านสังคม

สิ่งอำนวยความสะดวกของความช่าง จากที่ได้ไปเยี่ยมชมตามบ้านแล้วความช่างที่มีครอบครัวแล้ว ส่วนใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกเรือน ได้แก่ โทรศัพท์ วิทยุ/สเตอริโอ ผู้เขียน พัฒมรถจักรยานยนต์และที่ทุกคนต้องมีคือโทรศัพท์มือถือทันสมัยสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อน

ความซึ้งและครอบครัว กลุ่มโศคจะไม่นิยมสะสมสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความสบายบางคนก็นิยมที่จะใช้สิ่งอำนวยความสะดวกด้วยกัน เช่น โทรทัศน์ 1 เครื่องก็ชมด้วยกัน รถปิกอัพจะมีเพียงครอบครัวเดียวคือ ครอบครัวของนายแดง นายแดงจะมีนิสัยไม่กินเหล้า ชอบสะสมเงิน ประหยัด ก็มีรถด้วยการผ่อนชำระเป็นคนแรกที่เป็นความในวังช้างอยุธยา แล เพนียดที่มีรถยนต์ รถมอเตอร์ไซค์จำนวนกว่าครึ่ง ที่มีรถมอเตอร์ไซค์ ซึ่งนำมาจากบ้านต่างจังหวัด ความสัมพันธ์ของสังคม ความซึ้งจะเป็นลักษณะเครือญาติ เป็นคนจังหวัดสุรินทร์ เลี้ยงช้างเหมือนกัน พูดภาษาส่วยเหมือนกัน ทำให้เกิดความคุ้นเคยเหมือนอยู่บ้านต่างจังหวัด การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่เพื่อนความด้วยกันดี มี 3 ครอบครัวที่ได้ภรรยาเป็นชาวพระนครศรีอยุธยา ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างความซึ้งกับชุมชนรอบหมู่บ้านช้างเพนียดหลวงจะดี เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานบวช ลูก ๆ ความซึ้งก็จะนำช้างไปร่วมงานด้วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความซึ้งกับความสัมพันธ์กับผู้บริหารนั้นก็ดี ด้วยเจ้าของวังช้างอยุธยา แล เพนียด และผู้บริหาร ก็พักอยู่ในหมู่บ้านช้างเพนียดหลวง

4.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

จากการสังเกตปกติทุกเช้าก่อนไปทำงานและหลังเลิกงาน ความซึ้งจะขี่ช้างผ่านศาลปะกำ

เมื่อผ่านก็จะไหว้ ช้างก็จะยกวงสูงเป็นท่าทำความเคารพ ถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ จะได้มีโชค มีลาภ ความซึ้งที่ไปทำงานที่วังช้างอยุธยา จะทำอย่างนี้ทุกคนและในบางกรณีครอบครัวความคนใดเจ็บไข้ ป่วยก็จะมาจุดธูปบอกกล่าวศาลปะกำ มีลูกเกิดใหม่ เดินทางไปต่างจังหวัด หรือไปปฏิบัติหน้าที่นอกสถานที่ดังเช่น นำช้างไปงานบวช งานอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ งานถ่ายภาพยนตร์ ละคร ก็จะมีการตั้งเครื่องสังเวย งานประจำปีที่จังหวัดสุรินทร์ งานบวชที่หมู่บ้านช้างตากกลางในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ความซึ้งวัยรุ่นอายุเกิน 20 ปี จะขอลากลับบ้านไปบวชหมู่ที่บ้านตากกลางอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์กับส่วนใหญ่ ส่วนงานตาย คนใกล้ชิดจริงความก็จะขอลาไปร่วมงาน งานแต่งก็เช่นกัน ถ้าพี่น้องญาติสนิทก็จะไปร่วมงาน งานช้างสุรินทร์ถือว่าเป็นงานของชาวช้างจริง ความซึ้งทุกคนในครั้งหนึ่งของชีวิตจะได้ไปร่วมงาน

สรุปผลการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1. สภาพความเป็นอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ของความซึ้ง

ความซึ้งที่มีครอบครัวจะอยู่บ้านพักเดี่ยว ความซึ้งที่โศคจะพักบ้านห้องแถว หน้าที่ปฏิบัติงาน ดูแลช้าง นำช้างอาบน้ำวันละ 3 ครั้ง ช้างไปทำงานที่วังช้างขึ้นรถ 12 ล้อไป ส่วนที่หยุดพักอยู่ในหมู่บ้านช้างเพนียดหลวงมีหน้าที่ทำความสะอาดหลักช้าง ดูแลให้อาหาร และน้ำช้างตลอดทั้งวัน การแต่งกายเมื่อไปทำงานที่วังช้างอยุธยา แล เพนียด จะมีชุดแบบฟอร์มให้ และมีหน้าที่ควบคุมช้างบริการนักท่องเที่ยวนั่งช้างชมโบราณสถาน ถ้าหยุดอยู่หมู่บ้านช้างเพนียดหลวงก็แต่งกาย

ตามอัยยาศัย ไปงานนอกสถานที่มีชุดสำรอง และควาญช้างบางคนต้องฝึกช้างเพื่อออกไปงานนอกสถานที่ ด้วยการรับประทานอาหารถ้ามีครอบครัวก็จะจัดหาและทำอาหารรับประทานเอง โสคก็จะซื้อ รับประทาน การสื่อสารกับกลุ่มควาญช้างด้วยกันใช้ภาษาท้องถิ่น ภาษาญาย ภาษาลาว กับบุคคลทั่วไปภาษาไทยภาคกลาง กับนักท่องเที่ยวใช้ภาษาท่าทาง และมีบางคนพูดภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น ได้การพักผ่อนก็จะอยู่ในห้องพัก ชมโทรทัศน์ฟังเพลง

2. ด้านเศรษฐกิจ

ควาญช้างโดยเฉลี่ยแล้วมีรายได้ประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน และมีรายได้พิเศษจากการออกไปงานนอกสถานที่ มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว มีภาระหนี้สิน ซึ่งเป็นหนี้ กับวังช้างอยุธยา แล เพนียด และหนี้สินส่วนหนึ่งมาจากครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัด

3. ด้านสังคม

ควาญช้างมีสิ่งอำนวยความสะดวก ความผูกพัน ความรัก ความเอื้ออาทรที่ดีต่อช้างและเพื่อนควาญด้วยกัน

4. ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ควาญช้างยังคงปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ดี เช่น การไหว้ศาล ปะกำ งานบวช การแต่ง และงานตาย